

Justis- og beredskapsdepartementet
Avgis elektronisk

Dato: 19.08.2022
Deres ref.: 22/2944

Høringsvar – Forskrift om finansavtaler

1. Saken gjelder

Det vises til Justis- og beredskapsdepartementets høring av 20.05.2022, hvor forslag til ny forskrift om finansavtaler sendes på høring.

Finans Norge har valgt å dele vårt høringsvar i to deler. De mer generelle kommentarene til høringsnotatet er inntatt i dette brevet, mens mer detaljerte merknader til enkeltbestemmelser i forskriftsforslaget fremgår i et vedlagt notat (vedlegg 1).

2. Finans Norges hovedsynspunkter

- Lovens ikrafttredelse må utsettes
- Det bør presiseres at det kan foretas en samlet kredittvurdering av samskyldnere
- Det er uklart om BankID omfattes av departementets forslag til definisjon av elektronisk signatur

3. Ikrafttredelse og overgangsregler

3.1 Lovens ikrafttredelse

3.1.1 Prosess

I Finansmarkedsmeldingen 2022 er det opplyst at det tas sikte på at ny finansavtalelov skal tre i kraft 01.01.2023.

Finans Norge sendte 08.03.2021 et notat til Justis- og beredskapsdepartementet angående næringens behov for tilstrekkelig tid til implementering. I notatet beskrives sentrale arbeidsprosesser som er nødvendige for at næringen skal kunne etterleve det nye lovverket, herunder IT-utvikling og systemendringer, og det understrekes at det er behov for minst seks måneder fra avklaring til ikrafttredelse. Finans Norge har 122 ulike mønsteravtaler for finansielle tjenester som benyttes av næringen. Omfanget av avtaler som skal revideres er stort. Behovet for tid til implementering av regelverket etter at forskrifter og nødvendige avklaringer var før dette bl.a. tatt opp i møte med blant annet tidligere statssekretær.

Næringen har jobbet iherdig med å oppdatere sine mønsteravtaler så langt det er mulig. Det har imidlertid ikke vært mulig å ferdigstille dette arbeidet før nødvendige forskrifter og andre helt sentrale avklaringer foreligger. Høringsfristen for forskriftene er 19.08.2022. Finans Norge antar på denne bakgrunn at endelige forskrifter kan ventes tidligst i september/oktober.

3.1.2 Manglende avklaring av rentejustering for tidsbestemte avtaler

Finans Norge sendte 18.05.2021 et notat til Justisdepartementet om behov for avklaring av rentejustering for tidsbestemte avtaler etter ny finansavtalelov er fortsatt ubesvart. Notatet ble sendt i kopi til Finansdepartementet. Saken er etter dette purret flere ganger fra vår side. Avklaring av spørsmålet om den nye lovens regler om rentejustering er helt avgjørende for hvordan bl.a. kredittavtaler med flytende rente skal kunne utformes. En ferdigstilling av arbeidet med ny utforming av kredittavtaler vil dermed ikke kunne gjøres før departementet har kommet med en nødvendig avklaring på dette punktet. Disse forholdene har videre gjort at det ikke har vært mulig å forelegge mønsteravtalene for Forbrukertilsynet, jf. markedsføringsloven § 24.

3.1.3 Manglende avklaring av skjemaer mv. som skal fastsettes av Finanstilsynet og Forbrukertilsynet

Både Finanstilsynet (gebyroplussingsskjema etter forslag til forskrift § 3-9 og tekniske standarder for trafikklysmoellen i forslag til forskrift § 5-1 (4)) og Forbrukertilsynet (SEF-skjema for boliglån og brukskontokreditt, finansavtaleloven § 3-35 bokstav a til c og forslag til forskrift § 3-11, og angrerettsskjema, jf. finansavtaleloven §§ 3-12 og 3-41) er gitt myndighet til å fastsette skjemaer og utarbeide veiledninger.

De aktuelle skjemaene spiller en viktig rolle i standardisering av informasjon til forbrukerkunder. Innhold og utforming av de tekniske kravene vil kreve IT-utvikling, og har stor betydning for innholdet i avtalevilkårene. Det er derfor avgjørende at næringen får mulighet til å gi konkrete innspill til standardene som skal fastsettes, og at skjemaene er klare i god tid før ikrafttredelse. Finans Norge har derfor tilskrevet både Finanstilsynet og Forbrukertilsynet i denne sammenheng.

3.1.4 IT-utvikling og systemendringer

Lov- og forskriftsendringene medfører som nevnt i punktene over behov for IT-utvikling og systemendringer, som må testes før produksjon. En tilpasningsperiode på seks måneder er helt nødvendig for at særlig de finansielle tjenestetilbydere som har utkontraktert deler av sin IT- og systemutvikling skal bli klare til lovens ikrafttredelse. Disse er helt avhengig av sine eksterne kontraktsparter, som frem mot ikrafttredelse vil være presset på tid og ressurser for å støtte alle sine berørte kunder. I tillegg opererer flere av kontraktspartene gjerne med frysperioder for endringer ifm. med årsskifte. En raskere ikrafttredelse medfører klar risiko for ulikheter i grader av etterlevelse mellom de finansielle tilbyderne i en periode (med påfølgende ulikheter mellom disse kunder), der særlig de mindre tilbyderne vil være uten mulighet til å forsere gjennomføringen av nødvendige endringer.

3.1.5 Hensynet til forbrukerne

En tidlig ikrafttredelse kan gå utover behovet for ivaretagelse av forbrukerne, ettersom myndighetene og næringen ikke vil få tid til dialog om avtaler og løsninger. Forbrukerne vil dermed ikke få nødvendige avtaleendringer eller tid til å sette seg inn i endringene før ny lov trer i kraft. Tidsrammen for vedtakelse av forskrifter, nye regler om begreper og krav som skal reflekteres i kundeavtaler, foreløpig manglende avklaring på spørsmålet om rentejustering, og eventuelt behov for endring av leverandøravtaler med påfølgende melding til Finanstilsynet minst 60 dager før iverksettelse av avtalen gjør at det ikke vil være mulig å ha nye avtaler i produksjon til 01.01.2023.

Formålet med ny finansavtalelov er økt forbrukervern. Finans Norge mener at det vil være til forbrukernes beste at næringen får tilstrekkelig tid til å utarbeide nye mønsteravtaler og å utarbeide tilstrekkelige og forsvarlige IT-løsninger for disse før lovens ikrafttredelse. Konsekvensen i motsatt tilfelle, vil være at forbrukere ikke får oppdaterte avtaler i tide og at lovendringen dermed vil ha liten betydning for de kunder som ikke leser lovteksten.

3.1.6 Oppsummering

Finans Norge vil på denne bakgrunn, og av forsvarlighets hensyn, påpeke at det er grunn til å utsette den planlagte ikrafttredelsen av ny finansavtalelov. Etter Finans Norges oppfatning bør loven tre i kraft tidligst seks måneder fra forskrifter og skjemaer er publisert, og da forutsatt at nødvendige avklaringer som nevnt over er foretatt.

3.2 Overgangsregler

Det fremgår av § 8-2 at loven gjelder for avtaler som er inngått før loven trer i kraft. Dette skaper et behov for avklaringer med hensyn til hvordan de nye reglene og virkningene av disse skal gjøres gjeldende i de enkelte avtaleforholdene med kundene. Det må legges til rette for en praktisk måte å håndtere overgangen på. Det er avgjørende med klare og forutsigbare overgangsregler slik at prosessen blir ryddig og oversiktlig for forbrukerne, og at overgangen til ny lov blir mulig å håndtere for banken.

Behovet for overgangsregler gjelder særlig for rentejustering, hvor vårt brev til Justis- og beredskapsdepartementet av 18.05.21 og behov for tolkningsavklaring fortsatt er ubesvart. Som det fremgår av brevet foreligger det et generelt behov for tolkningsavklaring når det gjelder adgangen til rentejustering i tidsbestemte låneavtaler under ny lov, samt en særlig avklaring vedrørende reglens eventuelle anvendelse på låneavtaler inngått før lovens ikrafttredelse. En slik avklaring er avgjørende før nye bestemmelser om rentejustering kan tre i kraft for tidsbestemte låneavtaler, og en overgangsregel på dette området vil derfor være hensiktsmessig. Med tanke på at det til nå ikke er gitt en avklaring på hvordan det nye lovverket skal forstås, mener Finans Norge at en overgangsregel bør innebære at dagens regelverk om ensidig endring av kredittvilkår i tråd med gjeldende finansavtalelov § 49 (2) videreføres inntil tilstrekkelig avklaring foreligger.

Til sist presiseres at for allerede inngåtte kredittavtaler har kredittyterne ingen avtalerettslig adgang til å ensidig endre vilkårene for å kunne tilpasse sin eksisterende kredittportefølje til den nye lovens system. Dersom eventuelle nye bestemmelser for rentejustering vurderes å gis anvendelse på allerede inngåtte avtaler, må mekanismen for å kunne tilpasse disse eksisterende avtalene i så fall særskilt lovfestes gjennom overgangsregler.

4. Kommentarer til forskriftsforslaget

4.1 Anvendelse av loven på ikke-forbrukere

Basert på finansavtaleloven § 1-6 og tilknyttede forarbeider mener Finans Norge loven ikke komme til anvendelse for ikke-forbrukere for tjenester som gjelder «investering og individuelle pensjoner». Dette bør også presiseres i forskriften. Vi mener ikke-forbrukere har et tilstrekkelig vern gjennom verdipapirfondloven og verdipapirhandeloven, og det er ikke behov for egne regler i finansavtaleloven.

4.2 Fondsforvaltningsselskaper

Under pkt. 2.2 ber departementet om høringsinstansenes syn på VFFs forslag.

Finansavtaleloven her særregler for tjenester som er omfattet av verdipapirhandeloven i §§ 3-1 (6), 3-22 (2) a og 3-56 (1). Finans Norge mener de samme unntakene må komme til anvendelse der tjenestene leveres av forvaltningsselskap for verdipapirfond. Det vil være konkurransevridende om forvaltningsselskaper ikke har samme regler som verdipapirforetak. Reguleringen i finansavtaleloven må ikke medføre at et forvaltningsselskaper for verdipapirfond ikke lenger kan selge eller innløse ikke-komplekse verdipapirfond uten forutgående investeringsrådgivning eller behovsavklaring, mens verdipapirforetak kan fortsette å selge tilsvarende fondsandeler under unntaket for «execution only».

Dersom fondsforvalteren derimot mottar tegnings- og innløsningsordre direkte fra investor og tar seg betalt et plattformhonorar, mener vi denne tjenesten burde være regulert av kravene til avtaleinngåelse på samme måte som et verdipapirforetak. Det vil være konkurransevridende motsatt vei dersom et forvaltningsselskap får mer fleksibilitet med tanke på formkravene for avtaleinngåelse, mens et verdipapirforetak eller andre distributører må gå veien om avtalekravene i finansavtaleloven.

Finans Norge er også enig med VFF at selve forvaltningen av fondet må falle utenfor finansavtalelovens virkeområde ettersom forvalter yter en tjeneste til fondet og ikke direkte til den enkelte investor. Regulering av verdipapirfondets virksomhet er underlagt UCITS reglene og anvendelse av finansavtaleloven på forvaltning og prissetting vil gripe inn i UCITS reglene. Et eksempel her er endring av forvaltningsgodtgjørelse som allerede er regulert i verdipapirfondloven. Prisendring vil normalt kreve vedtektsendring som må godkjennes av 75 prosent av stemmene til andelseierne og av Finanstilsynet. Forskjellig pris i samme fond/andelsklasse er i utgangspunktet ikke tillatt etter verdipapirfondloven, så det vil ikke være mulig å ha en pris for noen kunder og en annen pris for andre. Andelseierne er med andre ord godt/tilstrekkelig beskyttet av dagens regler i verdipapirfondloven i forhold til forvaltningen. Dersom finansavtaleloven får anvendelse på

forvaltningen av verdipapirfond vil det dessuten kunne måtte etableres doble avtaleforhold med samme kunde dersom både distributøren og forvaltningsselskapet er kundens avtaleparter etter finansavtaleloven.

Finans Norge er enig i VFFs beskrivelse om avtalemekanismene ved bruk av en «innledende avtale»/ «rammeavtale» etter finansavtaleloven § 3-10 beskrevet i VFFs i høringsuttalelse punkt 5.

Når det gjelder anvendelsen av § 3-56 på IPS produkter, uttaler departementet at bestemmelsene «ikke gjelder for tjenester som er omfattet av verdipapirhandelloven». Vi oppfatter departementets uttalelse slik at kjøp og innløsning av fondsandeler under IPS faller inn under verdipapirhandelloven, og unntakene etter §§ 3-1 (6), 3-22 (2) a og 3-56 (1) derfor slår inn. Finans Norge støtter VFF i at IPS bør likebehandles med tjenester etter verdipapirhandelloven som er gitt unntak. Lovgiver bør generelt søke å unngå dobbeltregulering gjennom ulike lover.

4.3 Ansvar for tap ved misbruk av elektronisk signatur

4.3.1 Om finansavtaleloven § 3-16 (3) – behov for lovendring eller forskriftsbestemmelse

Departementet har bedt om innspill om hvorvidt det foreligger andre elektroniske signaturløsninger på markedet som bør reguleres i ny finansavtalelov. Finansavtaleloven § 3-16 (1) bokstav a definerer en elektronisk signatur som en kvalifisert elektronisk signatur i samsvar med forordning (EU) nr. 910/2014 (heretter benevnt eIDAS). Finans Norge bemerker at BankID ikke er en kvalifisert elektronisk signatur slik eIDAS definerer dette, men en avansert elektronisk signatur basert på et kvalifisert sertifikat.¹

Det finnes i dag ingen leverandører av kvalifisert elektronisk signatur i Norge, og dermed heller ingen leverandører som leverer signaturer som er i tråd med definisjonen i § 3-16. Ut fra dette oppfatter Finans Norge at §§ 3-16 til 3-21 etter ordlyden ikke direkte regulerer BankID, eller de andre elektroniske signaturer i markedet som alle har lavere nivå enn kvalifisert elektronisk signatur. Basert på proposisjonen til ny finansavtalelov (Prop. 92 LS (2019-2020), som benytter BankID og BuyPass ID som eksempler på en kvalifisert elektronisk signatur², legger Finans Norge imidlertid til grunn at lovgiver har ønsket å omfatte avtaler om finansielle tjenester signert med BankID eller andre avanserte elektroniske signaturer.

Når det er uklart om BankID er omfattet av definisjonen av elektronisk signatur, kan det skape uforutsigbarhet for alle parter i tvister om ansvar etter § 3-20, også for forbrukerne. Det kan også reises spørsmål om bevisbyrdereguleringene i § 3-6 er ment å gjelde for alle typer elektroniske signaturer,

---

¹ <https://ec.europa.eu/digital-building-blocks/wikis/display/ESIGKB/What+are+the+levels,+simple,+advanced+and+qualified+of+electronic+signatures>

² Prop. 92 s 147: «Eksempler på elektroniske signaturer som er i vanlig bruk i Norge i dag, er signaturer fremstilt ved bruk av tjenestene BankID, BankID på mobil og Buypass ID, som alle tilfredstiller kravene til kvalifiserte elektroniske signaturer.»

og om kravene til tjenesteytere og rettighetshaver i §§ 3-18 og 3-19 gjelder når BankID brukes til elektronisk avtaleinngåelse.

Finans Norge antar at verken forbrukere eller finansnæringen er tjent med denne utilsiktede klarheten. Det er videre vanskelig å se noen grunn til at virkeområdet for reglene i finansavtaleloven kapittel 3 del III skal være begrenset til én type elektroniske signaturer.

Finans Norge anmoder derfor om at definisjonen av «elektronisk signatur» justeres til å omfatte samtlige sikkerhetsnivå for elektronisk signatur etter eIDAS. Dersom departementet ønsker å gjøre rettighetshavers erstatningsansvar avhengig av nivået på den elektroniske signaturen som er benyttet, kan det gjøres via forskriftsbestemmelsen i § 3-20 (6).

I den forbindelse vil Finans Norge bemerke at elektroniske signaturer som nevnt i eIDAS artikkel 25 har rettsvirkning ved inngåelse av avtaler, selv om det ikke er en kvalifisert signatur. I eIDAS artikkel 25 nr. 1 fremgår det:

«En elektronisk signatur skal ikke nektes rettsvirkning og gyldighet som bevis i forbindelse med rettergang alene av den grunn at den er elektronisk, eller at den ikke oppfyller kravene til kvalifiserte elektroniske signaturer.»

Finans Norge foreslår følgende:

Finansavtaleloven § 3-16 (1) bokstav a endres til:

«elektronisk signatur: elektronisk signatur som definert i artikkel 3 (10) i forordning (EU) nr. 910/2014 om elektronisk identifikasjon og tillitstjenester for elektroniske transaksjoner i det indre marked og regler gitt i eller i medhold av lov om elektroniske tillitstjenester»

Dersom finansavtaleloven § 3-16 ikke endres, anmoder Finans Norge departementet å benytte forskriftshjemmelen i finansavtaleloven § 3-16 (3) til å beslutte at §§ 3-16 til 3-18 skal gjelde tilsvarende for andre elektroniske signaturløsninger. For rettighetshavers plikter etter § 3-19, og ansvar etter § 3-20, har loven ikke tilsvarende forskriftshjemmel. Finans Norge mener at rettstilstanden dermed kan bli uklar i spørsmål om ansvar ved misbruk av elektronisk signatur.

Effekten av formuleringen i § 3-16 «i §§ 3-17 til 3-21 menes med elektronisk signatur: kvalifisert elektronisk signatur», koblet med formuleringen i § 3-19 «Den som har rett til å bruke en elektronisk signatur», kan tolkes slik at rettighetshavere ikke skal ha lovfestet plikt til å beskytte sin personlige sikkerhetsinformasjon knyttet til elektroniske signaturer siden den elektroniske signaturen ikke er kvalifisert. Vi peker på at den tilsvarende plikten til å beskytte personlig sikkerhetsinformasjon knyttet til betalingsinstrumenter i § 4-23 gjelder uavhengig av den tekniske løsningen på betalingsinstrumentet. Dersom departementet fastsetter direkte i forskrift at definisjonen av

elektronisk signatur etter finansavtaleloven § 3-16 skal forstås slik at den gjelder alle elektroniske signaturer og at det får betydning også for virkeområdet til §§ 3-19-3-21, vil det redusere denne klarheten.

Finans Norge foreslår følgende forskriftsbestemmelse, dersom finansavtaleloven § 3-16 ikke endres:

«Reglene i finansavtaleloven §§ 3-16, 3-17 og 3-18, gjelder tilsvarende for enhver elektronisk signatur i samsvar med forordning (EU) nr. 910/2014 om elektronisk identifikasjon og tillitstjenester for elektroniske transaksjoner i det indre marked og regler gitt i eller i medhold av lov om elektroniske tillitstjenester. Øvrige bestemmelser i loven som benytter begrepet elektronisk signatur skal forstås på samme måte.»

4.3.2 Om forslag til forskrift § 3-13 om ansvar for tap ved misbruk av elektronisk signatur

Finansavtaleloven § 3-20 (5) bokstav c fritar (utenfor sviktilfeller) rettighetshaver for tap vedkommende ellers ville vært ansvarlig for, der «den elektroniske signeringen ikke er tilstrekkelig sikker». Departementet har foreslått å benytte forskriftshjemmelen i § 3-20 (6) til å regulere at sikkerhetsløsningen som benyttes, minst må tilsvare sikkerhetsnivået «høyt» til et elektronisk identifikasjonsmiddel, jf. eIDAS artikkel 8 nr. 3 bokstav c, for at en elektronisk signatur skal anses å oppfylle kravet til «tilstrekkelig sikker».

Finans Norge mener en slik forskriftsbestemmelse ikke bidrar til å oppnå formålet med lovens regulering, og tar ikke høyde for forskjellene mellom en elektronisk signatur og en elektronisk ID. Bakgrunnen for dette er nærmere beskrevet i vedlegg 1.

Forskriftsteksten som er foreslått, begrenser bruk av elektronisk signatur i forbindelse med finansielle avtaler, fordi ingen elektroniske signaturer vil tilfredsstille ID-nivået *Person Høyt* etter eIDAS. En elektronisk signatur er ikke en elektronisk ID.

Finans Norge vil trekke frem at det er umulig for tjenesteyter å oppfylle vilkåret i den foreslåtte forskriftsregulering av «tilstrekkelig sikker» signaturløsning, selv ikke ved forsettlig brudd på avtalen, fordi sikkerhetskravet ikke eksisterer for elektronisk signatur.

Finans Norge mener i utgangspunktet at «tilstrekkelig sikker» signaturløsning ikke trenger å reguleres i forskrift, fordi det fratar tjenestetilbydere fleksibilitet til å tilby kundene brukervennlige løsninger tilpasset risikoen ved den aktuelle avtalen. Dersom departementet likevel kommer frem til at «tilstrekkelig sikker» skal reguleres nærmere, mener Finans Norge fleksibiliteten kan beholdes dersom det fremgår hva som alltid er tilstrekkelig sikker signaturløsning, uten at dette utelukker at andre løsninger etter en konkret vurdering også kan være tilstrekkelig sikre, med følgende forslag til tekst i forskriften § 3-13:

«En avansert elektronisk signatur, jf. eIDAS artikkel 26, skal alltid betraktes som tilstrekkelig sikker signaturløsning.»

4.4 Kompetanse til å inngå avtale på vegne av mindreårige under barnevernets omsorg

Finans Norge støtter at forskriften skal gi regler slik at mindreårige som er under barnevernets omsorg kan få konto og betalingstjenester, jf. forskriftsforslaget § 4-2. Mindreårige under barnevernets omsorg har samme behov for brukskonto med bankkort som andre barn, og ved langvarige plasseringer i fosterhjem kan fosterforeldrene i tillegg ønske å spare penger på konto i barnets navn. Mindreårige under barnevernets omsorg, som allerede er i en særlig livssituasjon, bør ikke oppleve tilgangen til bankkonto mv. som en ekstrauleppe sammenlignet med barn som lever hos sine biologiske foreldre.

Forskriftsbestemmelsen må være klar, forutsigbar og ikke skape unødvendige tolkningsspørsmål. Dette er viktig ut fra hensynet til forbruker, men også fordi reglene skal kunne anvendes ensartet av ulike banker, forstås av alle brukere og være praktikable å innarbeide i bankenes systemer og kundeavtaler.

Etter hva Finans Norge erfarer, er behovet for konto og betalingstjenester særlig en utfordring der barnevernet har overtatt den daglige omsorgen, barnet bor hos fosterforeldre og foreldreansvaret etter barneloven fremdeles ligger hos biologiske foreldre. Det bør kunne praktiseres likt og like brukervennlig som for andre mindreårige. Finans Norge mener derfor at barnevernet bør ha samme avtalekompetanse som verger, jf. finansavtaleloven §§ 4-52 og 3-4, og frihet til å bestemme avtalerelaterte forhold. Dette så lenge barnet er under barnevernets daglige omsorg. Bestemmelsen må videre ikke oppstille skjønsmessige vilkår som bankene ikke kan forholde seg til. Det må være opp til nærmere avtaleregulering hvor informasjon skal sendes, disposisjonsrett osv., noe som er gjeldende praksis. Det er behov for at etablerte avtaler kan fortsette under ny finansavtalelov. Mer detaljerte kommentarer både til enkeltpunkter i høringsnotatet og til bestemmelsen i forskriftsforslaget fremgår nedenfor. Finansforetakene er innstilt på å ha dialog med barnevernet om de ulike situasjoner og behov, slik at man kan finne frem til hensiktsmessige løsninger for mindreåriges behov.

For øvrig vil vi nevne at mange mindreårige ønsker og har behov for BankID. Finans Norge oppfordrer til at departementet ser på muligheter til justeringer for dette i lov om elektroniske tillitstjenester og vi viser her også til vårt notat av 22.03.2021.

4.4.1 Vedrørende første ledd

Finans Norge forstår det slik at intensjonen er at barnevernet, eventuelt fosterforeldre eller barnevernsinstitusjon etter fullmakt, etter bestemmelsen vil kunne opprette konto og handle på vegne av barnet på lik linje som verger ellers vil gjøre i løpet av et kundeforhold. Representasjon på vegne av barnet, disposisjonsfullmakter, adressat for tilsendelse av informasjon i kontoforholdet er i dag gjenstand for nærmere avtale i kontoavtalen og kan også bli endret i løpet av et avtaleforhold.

Finans Norge anbefaler at det vurderes å tydeliggjøre første ledd slik at ordlyden gir uttrykk for at barnevernet i verges sted kan inngå kontoavtale og avtale om betalingstjenester, jf. finansavtaleloven §§ 4-52 og 3-4. Det kan både være ulike situasjoner for den mindreårige og barnevernet som kan gi ulike behov, og det er ulike tekniske muligheter hos bankene som gjør det nødvendig med frihet til avtaleregulering. Også tilsendelse av kontoinformasjon bør opp til nærmere avtaleregulering, slik som i dag, noe som utdypes nedenfor.

Ettersom vår forståelse er at finansavtaleloven § 4-52 og 3-4 skal gjelde tilsvarende som for andre mindreårige kontohavere, vil vi også tro at det ikke skulle være nødvendig å spesifikt nevne hvor informasjon skal sendes i femte ledd. Dette vil kunne reguleres i avtale.

Finans Norge vil videre foreslå at det presiseres i første ledd "selv om det ikke foreligger samtykke fra vergen", slik som i ny lov § 4-52.

Det er også viktig at bankene får tilstrekkelige opplysninger blant annet om hvem som har fullmakt til å inngå avtale på vegne av barnet, endringer i perioden avtalen løper, hvem som er barnets verge og hvem som kan varsles om inngåelse av avtale og andre relevante forhold. Det bør nevnes hvilken dokumentasjon bankene kan legge til grunn i denne sammenheng.

4.4.2 Vedrørende første ledd og tredje ledd - "dersom det er i den mindreåriges interesse"

Når det gjelder ordlyden "dersom det er i den mindreåriges interesse" fremstår det som uklart om dette er et vilkår for gyldighet i forhold til finansforetak, samt hva dette vil bety ift. barnevernlovgivningen. I henhold til barnevernsloven § 4-1 skal barnevernet ta hensyn til barnets beste ved bl.a. omsorgsovertakelse. Det fremgår ikke av høringsnotatet om "dersom det er i den mindreåriges interesse" innebærer noe mer eller betyr noe annet.

Bankene har ikke forutsetning for å vurdere barnets behov og hva som konkret vil være "i den mindreåriges interesse" og ikke. Finansforetakene må kunne forholde seg til søknad om konto og avslutning av konto per instruksjon, på samme måte som for andre kontohavere, og at barnevernet har gjort en vurdering av hensynet til barnets beste når banken mottar fullmakt og instruksjon om opprettelse av konto. Det gjelder kontraheringspliktige tjenester. Finans Norge er videre usikker på om mangel på barnets interesse vil kunne medføre ugyldighet, om dette skal kunne påklages og overprøves etter finansavtalelovens regler og hvilke eventuelle konsekvenser som vil følge for privatrettslige disposisjoner.

Finans Norge vil tro at barnevernloven ivaretar den mindreåriges interesse og at slike forhold bør vurderes og overprøves etter reglene i barnevernlovgivningen, ikke av Finansklagenemnda og myndigheter etter finansavtaleloven. Finans Norge vil foreslå at ordlyden "dersom det er i den mindreåriges interesse" strykes i forslagetts første og tredje ledd.

4.4.3 Vedrørende tredje og femte ledd og spørsmål om det er behov for parallellkompetanse til verge

Finans Norge er enig i at parallell kompetanse til å separat inngå en kontoavtale for biologiske foreldre som fremdeles er barnets verge ikke bør utelukkes og at det samtidig er viktig å sikre at de biologiske foreldrene ikke har tilgang til å administrere avtale opprettet av barnevernet.

Når det gjelder adressat for informasjon vedrørende de avtaler som er opprettet av barnevernet, kan det oppstå utfordringer dersom også foreldre skal kunne få tilsendt informasjon løpende.

Finansforetakene har tekniske systemer som bygger på at det er én foreldre- /vergerolle som administrasjonsrolle og adressat for kontoinformasjon, og har per i dag ikke systemer for å løpende forholde seg til to ulike rolleinnhavere i de automatiserte systemene. Finans Norge kan uansett ikke se at noe er til hinder for at barnevernet og banken kan avtale at informasjon skal gis foreldre/verge eller at barnevernet selv kan informere foreldre/verge om kontooppsettelsen og kundeforholdet, om det ikke fastsettes regel som foreslått i høringsnotatet. Det kan også være gode grunner for at tidspunkt for informasjon og omfang av informasjon håndteres direkte mellom barnevernet og biologiske foreldre, og ikke være gjenstand for regler som skal gjelde for tjenesteyter, ettersom uoppfordret informasjonstilsendelse fra bank kan foranledige spørsmål som banken ikke kan besvare.

Der den mindreårige har oppnevnt verge, vil denne kunne opprette kontoavtale i bank på vegne av den mindreårige. Finans Norge kjenner ikke til eventuelt behov for at oppnevnt verge har direkte tilgang til/kan avslutte avtale inngått av barnevernet eller få informasjon. I de tilfellene det er både oppnevnt verge og fosterforeldre/barnevernsinstitusjon i bildet, vil vi anta at barnevernslovgivningen og vergemålslovgivningen har regler om kompetansefordeling, samarbeid og informasjonsutveksling mellom de ulike instanser. Slik vi forstår forslaget til bestemmelse, er konto og betalingstjenester ment for barnet til å disponere - det er frie rådighetsmidler - og for barnevernet til å administrere i generelt verges sted, slik at avtalen generelt anses som del av den daglige omsorgsrollen, samtidig som oppnevnt verge kun kan avslutte avtalen og har rett til å få informasjon på forespørsel til banken.

Det er viktig med tydelighet om oppnevnt verges rolle slik at finansforetakene vet hvem de skal forholde seg til for ulike disposisjoner og informasjonsplikter i og med at det her gjelder regnskapsplikt for oppnevnt verge og informasjonsplikter for finansforetak.

Dersom man gir rettigheter til oppnevnt verge i forskrift til finansavtaleloven, bør dette harmonere med reglene i barnevernslovgivningen og vergemålslovgivningen. Fra finansforetakenes ståsted er det viktig at det ikke må tillegges finansforetak som avtalemotpart, noen rolle å vurdere hva som omfattes av vergens mandat eller ikke, eller hvem som har kompetanse basert på skjønnsmessige vilkår, så som "dersom det er i den mindreåriges interesse".

4.4.4 Vedrørende fjerde ledd

Det bør være tilstrekkelig at vergens plikter i denne sammenheng reguleres av vergemålsloven § 17. Finansforetakene har i utgangspunktet ingen plikt eller mulighet til å sikre eller påse at vergen

overholder sine forpliktelser. Dette bør anses tilstrekkelig regulert i barnevernslovgivningen, og forslaget i § 4-1 (4) bør derfor utgå.

4.5 Markedsføring

Under høringsnotatets punkt 8 og i forskriftens kapittel 3 er det gitt regler om markedsføring av kreditt. Finans Norge påpekte i høringen til ny finansavtalelov at utgangspunktet må være at tilgang til kreditt er et gode for forbrukeren. Det er positivt for kundene at det finnes mange tilbydere og at det er sterk konkurranse. Samtidig erkjenner Finans Norge at kreditt kan representere utfordringer for enkeltpersoner som pådrar seg høyere gjeld enn de har økonomi til å håndtere. Markedsføring av kreditt må således skje på en forsvarlig måte.

Finans Norge mener at regler om markedsføring fortrinnsvis bør fremgå av markedsføringsregelverket. Markedet for finansielle tjenester blir mer og mer internasjonalt, og regler som kun vil gjelde foretak i Norge vil kunne bli konkurransevridende. Dersom regelen i tillegg kun vil gjelde for tilbydere som på markedsføringstidspunktet allerede er underlagt den norske finansavtaleloven, vil det kunne få ytterligere konkurransevridende effekt.

Reguleringen i forskriften er svært detaljert og omfatter et vidt område. At kunden skal få store mengder og detaljert informasjon kan være forvirrende, og er ikke nødvendigvis til kundens fordel.

4.6 Trafikklys

Under punkt 10.2.2 foreslår departementet at det innføres en trafikklysmoell for hvordan resultatet av kredittvurderingen skal formidles. Finans Norges påpekte i høringen av ny finansavtalelov at en slik løsning vil kunne være forvirrende for kunden. Selv om en kunde har god kredittbetjeningsevne og dermed kvalifiserer for grønn kategori, vil det kunne være andre forhold som gjør at kunden likevel får avslag. Dette vil eksempelvis kunne være fordi kundekontroll ikke kan gjennomføres, at kunden ikke har tilhørighet til bankens strategiske markedsområde eller verdisyn, eller det kan skyldes forhold på bankens fundingside. For kunden vil det kunne fremstå ulogisk å få avslag på søknad om lån til tross for at resultatet av kredittvurderingen er klassifisert i grønn kategori. Det vil på samme måte fremstå ulogisk for kunden å få innvilget lån dersom vedkommende faller i gul eller rød kategori.

Under enhver omstendighet er denne reguleringen for detaljert. Vi mener den enkelte kreditttyter selv må kunne velge hvordan svaret på kredittsøknaden skal formidles til kunden. Finans Norge kan ikke se at det har noen større verdi for kunden å vite om vedkommende faller i den ene eller andre kategorien, dersom kredittgiver avslår søknaden.

Videre vil Finans Norge påpeke at det er uavklart hvordan trafikklyssystemet stiller seg med tanke på avslagsplikten, utlånsforskriften og kredittvurdering av samskyldnere. Finans Norge mener at det i § 5-1 bør inntas et nytt punkt 4 hvor det fremgår at for samskyldnere/realkausjonist hvor finansieringen skal gå til felles bolig, så kan resultatet av kredittvurderingen gis samlet.

4.7 Salgspant

Finans Norge har kunnskap om innholdet i Finansieringsselskapenes Forening (FinFo) sitt høringsvar, og støtter de synspunkt om salgspant som fremkommer der.

4.8 Angrerett

I forskriftsforslaget § 3-12 er det foreslått at ved avtaler der forbrukeren har angrerett etter finansavtaleloven § 3-41, skal forbrukeren motta et standardisert skjema for bruk av angrerett ved salg av finansielle tjenester.

Angrerett passer dårlig for finansielle tjenester, og benyttes i liten grad. Reglene om angrerett fremgår av avtalen, som gir tilstrekkelig informasjon. Et ytterligere dokument med et standardisert skjema for bruk av angrerett vil skape mer forvirring enn nytte, bli lite benyttet og være kostnadsdrivende for forbrukerne. Finans Norge mener på denne bakgrunn at dette kravet bør tas ut av forskriften.

4.9 Rentejustering

Finans Norge tok i brev til Justis- og beredskapsdepartementet av 18.05.2021 opp behov for avklaring knyttet til endring av avtalevilkår for tidsbegrenset kreditt. Finans Norge har også informert Finansdepartementet om denne problemstillingen ettersom den har direkte betydning for utformingen av det norske finansmarkedet og samfunnspolitisk styring av dette. Problemstillingen er av stor betydning for hvordan finansforetakene skal innrette seg etter den nye loven. Vi ber igjen om at det gis en avklaring som ikke etterlater rettskildemessig tvil dersom spørsmålet skulle bli gjenstand for rettslig prøving. En slik avklaring haster, ettersom det vil kreve IT- og prosessutvikling før en eventuell ny løsning kan iverksettes.

Som nevnt under pkt. 3.1 mener Finans Norge at en overgangsregel hvor dagens praksis videreføres vil være den mest hensiktsmessige løsning.

4.10 Samskyldnere

Finans Norge vil påpeke at det behov for avklaring av hvordan samskyldnere skal vurderes etter ny finansavtalelov.

Under behandling i Justiskomiteen uttalte komiteen følgende:

«Komiteen viser til den betydningen eierskap til egen bolig har i Norge. Mange par eier eksempelvis bolig sammen som er finansiert etter en vurdering av parets samlede kredittvegne. Departementets forslag til regler om samskyldnere gir etter komiteens oppfatning et grunnlag for å videreføre en slik praksis. Finansnæringen har i forbindelse med behandlingen av lovforslaget uttrykt bekymring for hvorvidt lovforslaget i tilstrekkelig grad avklarer forhold av betydning ved vurdering av kredittvegne og en eventuell avslagsplikt for samskyldnere. Komiteen foreslår derfor en mulighet for eventuelt å regulere slike spørsmål nærmere i

forskrift med hjemmel i et fjerde ledd i § 5-17, som vil kunne supplere forskriftshjemmelen i § 5-4 tredje ledd.»

Til tross for komitéens klare uttalelser, mottar Finans Norge stadig spørsmål fra medlemmene vedrørende hva som kan legges til grunn for kredittvurdering av samskyldnere under ny finansavtalelov. Gitt den usikkerheten som fremdeles hersker om dette spørsmålet, mener vi det vil være hensiktsmessig at komitéens uttalelser forankres i forskriftsteksten, se nærmere forslag til ordlyd i våre merknader til de enkelte bestemmelsene. Finans Norge nevner samtidig at det pågår et arbeid med revisjon av forbrukerkredittdirektivet (Consumer Credit Directive, prosedyrenr. 2021/0171(COD)), der siste utvikling i prosessen var behandling i komiteen for det indre markedet og kundebeskyttelse (IMCO), slik det fremgår av IMCOs [utkast til rapport av 12 juli 2022](#). I direktivets kapittel 4 om kredittvurderingen foreslås en helt ny ordlyd som uttrykkelig presiserer at felles kredittsøknader skal vurderes med grunnlag i forbrukernes samlede tilbakebetalingsevne (Artikkel 18, 3c i Draft Report). Dette viser at det ikke bør være forhold i EØS-retten som forhindrer en slik samlet felles kredittvurdering, jf. drøftelsene i lovproposisjonen kapittel 36 (Prop. 92 LS (2019-2020) på s. 324-325).

Dersom departementet likevel velger å ikke regulere håndtering av samskyldnere nærmere i forskrift, legger Finans Norge til grunn at gjeldende praksis kan videreføres og at kredittyter kan kredittvurdere samskyldnere på grunnlag av felles kredittevene, i tråd med komiteens uttalelser gjengitt ovenfor.

Med vennlig hilsen

Finans Norge

Nils Henrik Heen
juridisk direktør

Victoria Egeli
juridisk seniorrådgiver

Vedlegg

Merknader til de enkelte bestemmelsene

Notat til Justis- og beredskapsdepartementet av 18.05.2021

Vedlegg 1

Merknader de til enkelte bestemmelsene

Kapittel 1

§1-2 Særlige regler om finansavtalelovens virkeområde

I bestemmelsens femte ledd er det listet opp en rekke bestemmelser som ikke gjøres gjeldende for Husbanken. Finans Norge vil i den sammenheng påpeke at formålet med regelverket er forbrukervern, og at dette er dårlig ivaretatt overfor Husbankens kunder. Husbankens kunder er ofte ressurssvake, og har dermed et særlig behov for forbrukervern. Det finnes heller ingen nøytral klagenemnd for disse kundene. Det er også usikkert om unntaket er i tråd med Boligkredittdirektivet.

§ 1- 5 Definisjon av effektiv rente for boliglån

Under fjerde ledd pkt. 6 er beløpsgrensen satt til 150 000 kroner, men skal være 15 000 kroner. Beløpsgrensen følger av boligkredittdirektivet Annex I pkt. II bokstav f, hvor grensen er 1500 euro.

Videre er formelbildene som er inntatt i forslaget til forskriftstekst § 1-5 (1) pkt. 4 og (3) pkt. 5 byttet om, slik at formlene står motsatt av det som følger av boligkredittdirektivet Annex 1 pkt. I. På side 47 er videre definisjonen for "S" angitt feil. Den skal være den samme som på side 52.

§ 3-5 Forbud mot å fremheve visse opplysninger i markedsføringen

Av punkt 4 følger det at det ved markedsføring av kreditt blant annet ikke skal fremheves at det er en enkelt søknadsprosess. Til dette vil Finans Norge påpeke at en enkel søknadsprosess er til fordel for forbrukeren.

§ 3-8 Representative betalingskontotjenestene og standardisert terminologi

Overskriften bør endres slik at ordet "betalingskontotjenestene" endres til "betalingskontotjenester".

§ 3-9 Standardisert gebyr opplysningsskjema og forklarende ordliste

Departementet bør vurdere å tilføye «for betalingskontotjenester» i overskriften.

Av bestemmelsens femte ledd fremgår det at Finanstilsynet fastsetter en teknisk standard for presentasjonsformatet som tjenesteyteren skal bruke. Det er avgjørende at en slik teknisk standard kommer på plass så tidlig som mulig. Næringen må få mulighet til å gi konkrete innspill til de standardene som skal fastsettes etter betalingskontodirektivet, og det må bli tilstrekkelig tid til høring og avklaringer, før reglene fastsettes. Innhold og utforming av de tekniske kravene har stor betydning for prosesser som krever IT-utvikling, så vel som for innhold i avtalevilkår.

Ordlyden i § 3-1 (1) nr. 2 «lett å lese» bør endres til «lett lesbare» likt lovens § 3-3. I den danske versjon av direktivet står det i artikkel 4 nr. 2 bokstav b «letlæselight, med brug af en læservenlig skriftstørrelse», men i norsk oversettelse står det «lett å lese».

Det er uklart om det kan legges til grunn at «elektronisk format» i § 3-9 (4) kun relaterer seg til nettsteder, ikke lokale. Dette kunne kommet bedre frem ved å justere teksten slik at «Nettsider og i lokaler» endres til «nettsider, samt i lokaler.»

§ 3-10 Opplysninger til forbrukerne. Merkenavn

Teksten «om betalingskontotjenester» bør tilføyes i overskriften til § 3-10 etter «Opplysninger til forbrukere».

§ 3-12 Angrerett

Angrerett passer dårlig for finansielle tjenester, og er lite benyttet. Reglene om angrerett fremgår i dag av avtalen, som gir tilstrekkelig informasjon. Et ytterligere dokument med et standardisert skjema for bruk av angrerett vil være mer forvirrende enn til nytte, og også være kostnadsdrivende for forbrukerne.

§ 3-13 Ansvar for tap ved misbruk av elektronisk signatur

Det vises til punkt 4.3 i vårt brev der det, hva gjelder forskriftsforslaget § 3-13, fremgår at Finans Norge mener denne ikke bidrar til å oppnå formålet med lovens regulering, og ikke tar høyde for forskjellene mellom en elektronisk signatur og en elektronisk ID. Den mere detaljerte bakgrunnen for dette synspunktet fremgår her.

Departementet viser i høringsnotatet til at det på bakgrunn av komiteens merknader foreslår å innta i forskriften § 3-13 de tekniske kravene til sikkerhet som fremgikk av forslaget i Prop. 92 LS (2019–2020) § 3-20 (5) bokstav c. Finans Norge er ikke uenig i at komiteen åpner for dette, men peker på at realiteten i komiteens merknad er at den tekniske utviklingen går raskt og at spesifikasjon av sikkerhetskrav kan måtte endres raskt. Finans Norge er således enig med departementet i at området for signaturløsninger er under stadig utvikling. Finans Norge peker likevel på at hvilke elektroniske signaturer som er «tilstrekkelig sikker» allerede følger av lovens virkeområde fordi elektroniske signaturer må tilfredsstillende kravene i eIDAS. Finans Norge mener ytterligere tekniske minstekrav i forskriften fratrukker tjenestetilbydere fleksibilitet til å utvikle nye og bedre løsninger for elektronisk signatur. Finans Norge bemerker at også annen lovgivning åpner for en slik fleksibilitet ved bruk av formuleringer som «**betryggende** måte» eller «betryggende metode». Det vises eksempelvis til aksjeloven §§ 1-6 og 5-8 og tvangsloven § 1-10. Reguleringen i dagens finansavtalelov § 8 om at det må benyttes en betryggende metode for å sikre avtaleinngåelsen, er etter Finans Norges syn fortsatt et godt prinsipp. I den forbindelse vil Finans Norge vise til uttalelsen i Ot.prp.nr 41 (1998-1999), punkt 7.3, som også Prop. 92 LS (2019-2020) viser til:

«Av hensyn til den teknologiske, og til dels rettslige, utviklingen bør det ikke stilles konkrete krav i finansavtaleloven f.eks til hva som vil være en betryggende metode.»

Dette vil måtte bero på en konkret tolkning ut fra situasjonen i det enkelte tilfellet og den foreliggende teknologien på det tidspunkt avtalen inngås. Ved vurderingen av hva som er betryggende, bør man samtidig ta hensyn til at det, som påpekt ovenfor, heller ikke ved en tradisjonell skriftlig avtaleinngåelse oppnås fullstendig sikkerhet.

Vurderingen av om en metode er betryggende, vil variere ut fra hva som er inneholdet i den avtalen som inngås. Departementet vil f.eks anta at bruk av PIN-kode e l, vil kunne anses som en betryggende metode for å inngå en avtale om mindre endringer i innskuddsvilkår. På den annen side må det være klart at dersom en låneavtale med en forbruker skal inngås elektronisk, vil det bare kunne skje gjennom et system med elektronisk signatur eller en annen metode som gir tilsvarende sikkerhet»

Kravet om betryggende metode er videreført i lovens § 3-9 (2), som innebærer at tjenesteytere i utgangspunktet fortsatt har fleksibilitet til å gjøre bruk av ulike signeringsløsninger med ulikt sikkerhetsnivå, avhengig av innholdet i avtalen som inngås og de mulige konsekvensene avtaleinngåelse har for underskriveren. Dette er en fordel både for forbrukere og tjenesteytere. Gjennom forslaget til forskriftsregulering i ansvarsreglene, fjernes denne fleksibiliteten da tap oppstått ved rettighetshaveres uaktsomhet i sin helhet veltes over på tjenesteyteren dersom en spesifikk metode for signering ikke er benyttet.

Finans Norge leser komiteens merknader slik at medlemmene sluttet seg til departementets forslag om å «kreve tilsvarende autentisering i forbindelse med signering som sterk kundeautentisering for betalingstjenester». Til tross for at forordningen i forordning (EU) 2018/389 om tekniske standarder for sterk autentisering og felles og sikre åpne standarder for kommunikasjon nevner elektroniske identifikasjonsmidler og tillitstjenester, vil Finans Norge påpeke at det reviderte betalingstjenesteditiv (PSD2) og forordningens definisjon av sterk kundeautentisering på ingen måte er begrenset til sikkerhetsløsninger som tilfredsstillende eIDAS-krav. Forslaget til forskriftsregulering går derfor lengre enn å harmonisere kravene til sterk kundeautentisering med kravene til signering. Finans Norge ser denne særreguleringen i forskriftsforslaget § 3-13 for elektroniske signaturer i norsk rett som svært uheldig.

Finans Norge mener i utgangspunktet at «tilstrekkelig sikker» signaturløsning ikke trenger å forskriftsreguleres, fordi det fratar tjenestetilbydere fleksibilitet til å tilby kundene brukervennlige løsninger tilpasset risikoen ved den aktuelle avtalen. Finans Norge vil subsidiært knytte noen kommentarer til måten de tekniske minstekravene er foreslått formulert i forskriften. Som påpekt i vårt brev punkt 4.3. begrenser den foreslåtte forskriftsteksten bruk av elektronisk signatur i forbindelse med finansielle avtaler, fordi ingen elektroniske signaturer vil tilfredsstillende ID-nivået *Person Høyt* etter eIDAS. En elektronisk signatur er ikke en elektronisk ID.

Det er umulig for tjenesteyter å oppfylle vilkåret i den foreslåtte forskriftsregulering av «tilstrekkelig sikker» signaturløsning, selv ikke ved forsettlig brudd på avtalen, fordi sikkerhetskravet ikke eksisterer for elektronisk signatur

eIDAS regulerer ordninger for elektronisk identifikasjon i del II av forordningen, og tillitstjenester, herunder fremstilling, kontroll og validering av elektroniske signaturer i del III. En elektronisk signatur er en tillitstjeneste som beskrevet i eIDAS og følger nivåene *ordinær, avansert og kvalifisert* elektronisk signatur. eIDAS regulerer elektroniske ID-er, som f.eks. BankID-løsningen inneholder, men

BankID inneholder 2 sertifikater; ett autentiserings sertifikat (eID) og ett signeringssertifikat (elektronisk signatur).

Autentiserings sertifikatet tilfredsstiller identitetsnivå Person Høyt i de tekniske minstespesifikasjonene, minstestandardene og minstekravene for fremgangsmåter som er fastsatt i medhold av forordning (EU) nr. 910/2014 om elektronisk identifikasjon og tillitstjenester for elektroniske transaksjoner i det indre marked artikkel 8 nr. 3 bokstav c.

Signeringssertifikatet utstedes av tillitstjenestetilbydere som følger av tillitslistene til nasjonalt tilsynsorgan. Kravene til avansert elektronisk signatur følger av eIDAS artikkel 26, der det stilles krav til at den elektroniske signaturen er 1) entydig knyttet til underskriveren, 2) kan identifisere underskriveren, 3) er fremstilt ved hjelp av elektroniske signaturfremstillingsdata som underskriveren, med en høy grad av pålitelighet, har enekontroll over bruken av, og 4) er knyttet til dataene som er signert med denne signaturen, på en slik måte at eventuelle etterfølgende endringer i dataene kan oppdages.

Fordi autentiserings sertifikat og signeringssertifikat benyttes til ulike disposisjoner, vil BankID brukt til signering av en finansavtale, i henhold til forskriftsforslaget, ikke oppfylle kravene til «tilstrekkelig sikker» signeringsløsning. Finans Norge oppfatter ikke at intensjonen med forskriftsreguleringen er at inngåtte finansavtaler med BankID som signeringsløsning ikke vil ha tilstrekkelig sikkerhet.

Finans Norge vil også bemerke at dersom hensikten er å sikre at det benyttes en eID på Person Høyt ved innlogging i f.eks. nettbank i forkant av inngåelsen av en avtale om en finansiell tjeneste, er det kravene til Sterk kundeautentisering (SKA) i PSD2 om autentiseringskrav ved innlogging på konto som gjelder. Selv om BankID oppfyller kravene til SKA, kan det være leverandører av alternative SKA-løsninger på markedet, som ikke bør bli hindret i å tilby innloggingstjenester til kundenes nettbanker.

Dersom departementet likevel kommer frem til at «tilstrekkelig sikker» skal reguleres nærmere, mener Finans Norge, som nevnt i vårt brev, at fleksibiliteten kan beholdes dersom det fremgår hva som alltid er tilstrekkelig sikker signaturløsning, uten at dette utelukker at andre løsninger etter en konkret vurdering også kan være tilstrekkelig sikre, med følgende forslag til tekst i forskriften § 3-13:

«En avansert elektronisk signatur, jf. eIDAS artikkel 26, skal alltid betraktes som tilstrekkelig sikker signaturløsning.»

Kapittel 4

Overskriften bør endres fra «betalingsoppgjør» til «betalingstjenester».

§ 4-2 Kompetanse til å inngå avtale på vegne av mindreårige under barnevernets omsorg

Finans Norge viser til høringsvaret del 1 pkt. 4.4. Vi stiller som nevnt spørsmål ved behovet for fjerde ledd. Finans Norge tillater seg å foreslå følgende ordlyd i § 4-2:

(1) Den kommunale barnevernstjenesten kan i verges sted inngå kontoavtale og avtale om betalingstjenester, jf. finansavtaleloven § 4-52 og § 3-4, for en mindreårig som det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse for etter barnevernsloven, selv om det ikke foreligger samtykke fra verge dersom dette er i den mindreåriges interesse. Avtalen inngås i den mindreåriges navn og kan inngås for midler som den mindreårige har rett til å disponere over etter reglene i vergemålsloven. Den

kommunale barnevernstjenesten kan også gi den mindreårige disposisjonsrett over kontoen som det er inngått avtale om, for midler som nevnt i annet punktum.

(2) På de vilkår som følger av første ledd, kan den kommunale barnevernstjenesten gi fosterforeldrene eller barnevernsinstitusjon der den mindreårige har opphold, fullmakt til å inngå avtale som nevnt i første ledd på vegne av den mindreårige.

(3) Avtale som nevnt i første ledd kan frem til den mindreårige fyller 18 år, bare sies opp av den kommunale barnevernstjenesten, av verge som er oppnevnt for den mindreårige hvis dette omfattes av vergens mandat, av statsforvalteren og av den mindreårige selv hvis han eller hun har fylt 15 år. Er avtalen inngått av fosterforeldrene etter annet ledd, kan også disse si opp avtalen. ~~Avtalen kan bare sies opp dersom dette er i den mindreåriges interesse.~~

(4) Vergemålsloven § 17 fjerde og femte ledd gjelder tilsvarende ved avtaleinngåelse og oppsigelse som nevnt i første til tredje ledd.

~~(5) Den kommunale barnevernstjenesten kan for tjenester det er inngått avtale om etter første og annet ledd, bestemme at tjenesteyterens opplysningsplikt etter finansavtaleloven overfor den mindreårige kunden skal oppfylles ved at opplysningene også gis til den som har eller utøver omsorgen for den mindreårige kunden i foreldrenes sted etter regler i barnevernsloven.~~

Kapittel 5

§ 5-1 Kredittvurdering

Finans Norge mener det bør fremgå uttrykkelig at samskyldnere kan være gjenstand for en samlet kredittvurdering, under visse forutsetninger. Finans Norge mener videre det er hensiktsmessig at muligheten til å foreta slik samlet kredittvurdering ikke kun begrenses til bolig, men at også andre typer felles eiendeler som anskaffes til felles bruk i en husstand (som felles bil, båt m.v.) bør kunne lånefinansieres med bakgrunn i samskyldnernes samlede felles kredittevne.

Finans Norge ber departementet vurdere følgende ordlyd som et nytt annet ledd i bestemmelsen:

Samskyldnere som inngår kredittavtale med formål å finansiere en felles eiendel til felles bruk, kan kredittvurderes med grunnlag i samskyldnernes samlede felles kredittevne. Kredittytteren skal påse at det i kredittavtalen inntas vilkår om at samskyldnerne ikke kan gi avkall på krav om regress mot hverandre før det tidspunktet slikt krav kan gjøres gjeldende.

Annet punktum foreslås etter mal av ordlyden i lovens § 5-17 (3). Også der selve kredittvurderingen i felles eiendel/felles bruk-tilfellene tar utgangspunkt i samskyldnernes samlede felles kredittevne (og således ikke betinger noen enkelt samskyldners kredittevne på et regresskrav mot den andre), vil det være hensiktsmessig at kredittavtalen likevel bidrar til å sikre at samskyldnernes eventuelle underliggende tilbakebetalingskrav mot hverandre er i behold.

Finans Norge mener videre at det bør inntas et nytt avsnitt i bestemmelsens foreslåtte fjerde ledd (resultatet av kredittvurderingen – trafikklysformatet) hvor det fremgår at for samskyldnere hvor finansieringen skal gå til felles eiendel til felles bruk, så kan resultatet av kredittvurderingen gis samlet.

NOTAT

Dato: 18.05.21

Til: Justisdepartementet

Kopi: Finansdepartementet og Norges Bank

Fra: Finans Norge v/ Lise Ljungmann Haugen

Ny finansavtalelov – endring av avtalevilkår for tidsbegrenset kreditt mm.

Innhold

1	Saken gjelder	2
2	Hovedpunkter i notatet	2
3	Nærmere om problemstillingen	3
4	Innskudd	4
5	Eksisterende utestående lån fordelt på type lån	4
5.1	Kilde	4
5.2	Oppsummering nøkkeltall	4
5.3	Tabeller for utestående lån 4. kvartal 2020	5
6	Gjeldende rett	6
7	Tjenesteyters handlingsrom ved kundens nektelse av avtaleendring	7
7.1	Lovens § 5-14 Kredittyters oppsigelse	7
7.2	Hva er låneavtaler «inngått på ubestemt tid»?	8
7.3	Uttalelser i lovens forarbeider	9
7.4	Mulig betydning for inntjening, soliditet og pengepolitikk	11
8	Overordnede EØS-rettslige skranker for regulering av oppsigelsesrett	14
8.1	EØS-rettens betydning	14
8.2	Skranker i Forbrukerkreditt og Boliglånsdirektivet	14
8.3	Generelt om EBAs retningslinjer («Guidelines»)	15
8.4	Nærmere om kravene til prising i EBAs retningslinjer om kredittpraksis ..	16
8.5	Rettslige skranker i den generelle EØS-retten	17
9	Finans Norges vurdering av kredittyters oppsigelsesrett	18
10	Lovens anvendelse ved endring av tidligere inngåtte kontrakter	19
11	Hva må gjøres?	21

1 Saken gjelder

Det vises til vårt notat av 09.04.21 til Justisdepartementet der vi i punkt 6 tok opp behovet knyttet til avklaring av tjenesteyters oppsigelsesrett ved nektelse av samtykke til endring av avtalevilkår fra kundens side. Videre arbeid med denne problemstillingen fra vår side viser at problemstillingen er av stor betydning for hvordan finansforetakene skal innrette seg til den nye loven, og at det i denne sammenheng også reises spørsmål knyttet til overgangsregler.

På denne bakgrunn velger vi å sende departementet et utfyllende notat om saken, og en gjentatt oppfordring om at dette spørsmålet gis en avklaring som ikke etterlater rettskildemessig tvil om spørsmålet skulle bli gjenstand for rettslig prøving. En slik avklaring haster. Etter vår vurdering bør dette også klargjøres ved lovendring og/eller forskrift i god tid før regelverket trer i kraft.

2 Hovedpunkter i notatet

- I tilfeller hvor kunden nekter å akseptere kredittyters forslag til endring av vilkår i avtaler med tidsbegrenset kreditt med flytende rente, er ny finansavtalelov ikke klar på om kredittyter har adgang til å si opp avtaleforholdet.
- En innlåsning for kredittyter uten mulighet for å øke en flytende rente, vil kunne få betydning for kredittyternes inntjening og soliditet. Det vil også redusere fleksibiliteten og dermed effekten av bankenes gjenopprettingsarbeid og krisehåndtering. I tillegg påvirker det den pengepolitiske gjennomslagskraften.
- Bankene er avhengig av ha fleksibilitet til å tilpasse seg innlånskostnader og andre forhold som påvirker lønnsomheten gjennom kontraktens løpetid. Dette medfører at utlånsproduktet, slik det i all hovedsak er praktisert i dag med flytende rente (p.t.-rente), ikke vil kunne opprettholdes dersom ikke kredittyter har en oppsigelsesrett ved forslag til endringer i avtalevilkår. Dette problemet løses ikke fullstendig ved at man erstatter avtaler om flytende rente med bruk av referanserente med et angitt påslag, fordi det ikke vil reflektere endringer av risiko i låneforholdet i løpet av lånets løpetid. En målsetning om at de to partene i en tidsbegrenset låneavtale med flytenderente skal forhandle og enes om endringer i renten, er ikke mulig å gjennomføre med mindre begge partene har en klar mulighet til å unngå innlåsning.
- En klargjøring av oppsigelsesretten må også hensynta myndighetsfastsatte krav til prising av lån i European Banking Authority (EBA) sine retningslinjer om kredittpraksis.
- Finans Norge mener at forståelsen av ny lov mht. kredittyters oppsigelsesrett ved tidsbegrensede kredittavtaler med flytende rente må klargjøres så raskt som mulig.

Videre må det avklares hvilke overgangsregler som gjelder. Dersom en ny metode for endring av avtalevilkår uten oppsigelsesrett for kredittyter gjøres gjeldende også for eksisterende låneavtaler vil dette utgjøre en stor trussel mot finansiell stabilitet.

3 Nærmere om problemstillingen

Det er forskjellige metoder for å endre avtalevilkår for eksisterende avtaler der avtalene ut fra form og varighet forutsetter at vilkårene vil måtte endres i løpet av avtalens løpetid. Gjeldende regler i finansavtaleloven § 49 annet ledd er basert på at kredittyster kan øke rentesatser, gebyrer og andre kredittkostnader ensidig. Kunden kan nekte å være med på denne endringen, men det betyr samtidig at lånet anses oppsagt fra kundens side. Kunden må da finne seg en annen kredittyster, se for øvrig nærmere beskrivelse av gjeldende rett i punkt 6 nedenfor.

I ny finansavtalelov § 3-13 har man valgt en annen metode. Det er fastsatt at partene må være enige om å endre avtalen, med mindre noe annet er særskilt bestemt. Unntaket for renter, gebyrer og andre kredittkostnader er ikke videreført. Dersom kunden nekter å samtykke til kredittysters endringsforslag, skal eksisterende avtalevilkår fortsette å gjelde inntil avtalen bringes til opphør på annet grunnlag. Valget av denne metoden kan gi en innlåsningsseffekt for kredittyster ved at kunden kan blokkere endringer i avtalen. Muligheten for kredittyster til ikke å bli innelåst beror på hvilke rett kredittyster har til å si opp avtalen med kunden, jf. § 3-14 annet ledd annet punktum som viser til reglene om oppsigelse i §§ 4-43 og 5-14.

Ny finansavtalelov § 5-14 første ledd regulerer kredittysters rett til å si opp en kredittavtale som er inngått på ubestemt tid. Annet ledd gjelder lån med fastrente. Paragrafen berører etter sin ordlyd ikke tidsbegrensede lån med flytende rente, som er det aller mest vanlige i det norske lånemarkedet, se nedenfor i punkt 5.1.

Et spørsmål som da reiser seg, og som er den første problemstilling som tas opp i dette notatet, er hvilken oppsigelsesadgang og evt. andre alternativer en kredittyster har om kunden i samsvar med § 3-14, aktivt nekter å samtykke til en renteheving på et tidsbegrenset lån med flytende rente eller evt. andre endringer i avtalevilkårene, se punktene 5 til 7. For å ikke å problematisere fremstillingen for mye forutsettes det at tjenesteyters endringsforslag er i samsvar med § 3-14 og fremstår som saklig og rimelig, jf. § 3-13 tredje ledd og merknadene til denne i proposisjonen.

Fordi det er vanskeligere å endre kundens forpliktelser i form av lån enn eiendeler i form av innskudd, og fordi lån har det klart største volumet, så fremstår dette som viktigst med tanke på avklaring. Reglene om avtaleendringer reiser imidlertid også enkelte særskilte problemer på innskuddsiden. Dette tas opp som eget tema under punkt 4 nedenfor.

Siden det store flertall av utestående lån til husholdninger i dag er tidsbegrensede lån med flytende rente, setter problemstillingen også økt fokus på forståelsen av overgangsreglene i § 8-2. Reglene i §§ 3-13 og 3-14 inngår i kap. 3 avsnitt II om avtaleinngåelse, selv om paragrafene gjelder endring av allerede inngåtte avtaler. Etter ordlyden i § 8-2 første ledd gjelder den nye lovens regler om avtaleinngåelse først for avtaler som inngås etter at loven har trådt i kraft. For oss er det imidlertid ikke åpenbart om det er gamle eller nye lovregler som skal gjelde ved avtaleendringer

etter lovens ikrafttredelse. Dette er derfor den andre problemstillingen vi tar opp i dette notatet, se punkt 9.

4 Innskudd

Som påpekt overfor er metoden for endring av avtalevilkårene for innskudd parallellt med utlån, jf. gjeldende lov § 18. Endringen av avtalevilkår gir kunden grunnlag for å si opp innskuddsavtalen og en nektelse anses som oppsigelse.

Etter ny lov gjelder §§ 3-13 og 3-14 tilsvarende som for kredittavtaler, slik at kunden kan nekte å samtykke til et endringsforslag fra banken (som praktisk sett vil gå ut på reduksjon av innskuddsrenten). Etter ny lov vil eksisterende avtalevilkår da gjelde inntil banken sier opp rammeavtalen. Betalingstjenesteyers oppsigelsesrett er regulert i ny lov § 4-43. Siden oppbyggingen i § 4-43 i stor grad samsvarer med § 5-14, så reiser de samme spørsmålene seg i prinsippet i forhold til tidsavgrensede betalingstjenester. Imidlertid er de fleste avtaler på innskuddssiden tidsubestemte. Dermed har betalingstjenesteyter en oppsigelsesrett etter § 4-43 første ledd så sant det foreligger saklig grunn. Problemet med uklarhet i hvilke muligheter tjenesteyter har dersom kunden nekter å samtykke til endring av avtalevilkår, oppleves derfor som mindre sentralt for kontoavtaler og betalingstjenester sammenlignet med kredittavtaler.

Et særskilt problem som reiser seg for innskudd, er hvordan oppsigelse fra betalingstjenesteyter skal effektueres ved innskudd dersom kunden ikke oppgir et kontonummer som innskuddet skal overføres til. Den samme problemstillingen reiser seg om avtaleforholdet skal avvikles etter reglene i ny lov § 3-8. Avvikling av avtaleforholdet vil være særlig aktuelt ved brudd på hvitvaskingsreglene. Dette spørsmålet mangler både avklaring i gjeldende rett og i ny lov.

5 Eksisterende utestående lån fordelt på type lån

5.1 Kilde

Finans Norge sitter ikke med egne statistikker på omfanget av ulike typer utlån. Tallene nedenfor er derfor basert på SSBs statistikker for 4. kvartal 2020 – utestående utlån. Tallene omfatter utlån fra alle långivere (kredittinstitusjoner, ekskl. Statens Pensjonskasse), utlån fra banker og kredittforetak og utlån fordelt på ulike låntakersektorer.

5.2 Oppsummering nøkkeltall

Totalt utestående utlån for banker og kredittforetak er 4 829 893 mill. kr (alle kredittinstitusjoner 4 904 630 mill. kr). Andelen flytende rente er 93,2 (93,1) pst. Det vil si at flytende rente er helt dominerende i dagens marked. Total tallene omfatter både kommunal forvaltning, ikke-finansielle foretak og husholdninger.

Utlån til husholdningene utgjør totalt 3 328 899 mill. kr. (3 391 727 mill. kr), og andel med flytende rente er der 94,4 (94,3) pst. Av lån til husholdninger er 3 055 477 mill. kr med pant i bolig, hvor av 2 874 571 mill. kr med flytende rente. Det betyr at for husholdningene er den dominerende andel utlån lån med pant i bolig og at salgspantelån, kredittkortgjeld og usikret forbrukerlån utgjør en mindre del av de totale utestående utlån (ca. 300 000 mill. kr).

SSB har latt rammelån inngå i tallene for flytende rente da det ikke er mulig å binde renten for disse. I denne saken vil det være et spørsmål om rammelån inngår i gruppen tidsbegrensede eller tidsubegrensede lån, se punkt 7.2 nedenfor. Basert på helt uoffisielle anslag fra noen av Finans Norges medlemmer, antas det at fordelingen mellom rammelån og nedbetalingslån er henholdsvis 1/3 og 2/3 for lån til husholdningene med pant i bolig.

Vi har ikke funnet tallmateriale på andel lån med referanserente. Det antas at denne andelen, særlig for husholdninger, har en ubetydelig andel i dagens marked.

5.3 Tabeller for utestående lån 4. kvartal 2020)

Tabell 1: Utestående lån fordelt på type lån og sektorer - oversikt (2020K4)¹⁾ (tall i millioner kroner)

Totalt (ekskl. Statens Pensjonskasse)			Banker og kredittforetak	
	Utlånsbeløp	Andel flytende i pst	Utlånsbeløp	Andel flytende i pst
Totalt	4 904 630		4 829 893	
Flytende	4 567 564	93,1 %	4 500 258	93,2 %
3-12 mndr	83 487	1,7 %	83 220	1,7 %
1-3 år	96 887	2,0 %	95 559	2,0 %
3-5 år	77 793	1,6 %	76 412	1,6 %
Over 5 år	78 899	1,6 %	74 445	1,5 %
Husholdninger	3 391 727		3 328 899	
Flytende	3 198 189	94,3 %	3 141 959	94,4 %
3-12 mndr	29 806	0,9 %	29 752	0,9 %
1-3 år	74 506	2,2 %	73 301	2,2 %
3-5 år	45 016	1,3 %	44 008	1,3 %
Over 5 år	44 211	1,3 %	39 880	1,2 %
Ikke-finansielle foretak	1 221 336		1 209 875	
Flytende	1 178 713	96,5 %	1 167 653	96,5 %
3-12 mndr	34 829	2,9 %	34 616	2,9 %
1-3 år	2 424	0,2 %	2 302	0,2 %

3-5 år	2 967	0,2 %	2 901	0,2 %
Over 5 år	2 404	0,2 %	2 404	0,2 %
Kommunalforvaltning	291 566		291 119	
Flytende	190 662	65,4 %	190 647	65,5 %
3-12 mndr	18 853	6,5 %	18 852	6,5 %
1-3 år	19 957	6,8 %	-	
3-5 år	29 810	10,2 %	29 503	10,1 %
Over 5 år	32 284	11,1 %	-	

¹⁾ Kilde: SSB

Tabell 2: Utestående lån med pant i bolig totalt og til husholdninger (2020K4)¹⁾ (tall i millioner kroner)

Totalt (ekskl. Statens Pensjonskasse)			Banker og kredittforetak	
	Utlånsbeløp	Andel flytende i pst	Utlånsbeløp	Andel flytende i pst
Totalt	3 210 454		3 210 300	
Flytende	3 028 094	94,3 %	3 027 940	94,3 %
3-12 mndr	29 338	0,9 %	29 338	0,9 %
1-3 år	72 079	2,2 %	72 079	2,2 %
3-5 år	42 597	1,3 %	42 579	1,3 %
Over 5 år	38 347	1,2 %	38 347	1,2 %
Husholdninger	3 055 477		3 055 327	
Flytende	2 874 571	94,1 %	2 874 421	94,1 %
3-12 mndr	28 923	0,9 %	28 923	0,9 %
1-3 år	71 662	2,3 %	71 662	2,3 %
3-5 år	42 246	1,4 %	42 246	1,4 %
Over 5 år	38 075	1,2 %	38 075	1,2 %

¹⁾ Kilde: SSB

6 Gjeldende rett

Som påpekt ovenfor i punkt 3 baserer gjeldende lov § 49 annet ledd seg på en metode der kredittyster kan øke rentesatser, gebyrer og andre kredittkostnader ensidig. Kunden kan nekte å være med på denne endringen, men det betyr samtidig at lånet anses oppsagt fra kundens side. Kunden må da finne seg en annen kredittyster. Valget av metode er nærmere begrunnet i NOU 1994: 19 s. 205

Som følge av gjeldende lov § 49 annet ledd, har ikke spørsmålet om kredittysters oppsigelsesrett kommet på spissen. Det er først ved metodeskiftet for endring av avtalevilkår i ny lov §§ 3-13 og 3-14 at spørsmålet om kredittysters oppsigelsesrett kommer på spissen.

Ny finansavtalelov § 5-14 bygger ifølge proposisjonens merknader s. 394 på gjeldende finansavtalelov §§ 51 a og 52. Gjeldende finansavtalelov § 51 a annet ledd lyder:

«(2) Kredittgiveren kan si opp en tidsbegrenset kredittavtale med en kredittkunde som er forbruker, dersom det er bestemt i avtalen. Oppsigelsen skal skje vederlagsfritt, skriftlig og med en frist på minst to måneder.»

Av forarbeidene til gjeldende lov § 51 a annet ledd fremgår det i Prop. 65 L (2009-2010) s. 221-222:

«Bestemmelsen får kun anvendelse på tidsbegrensede kredittavtaler. (..) Kredittavtalen anses tidsbegrenset når kredittkunden har rett til å disponere over kreditten så lenge han eller hun ønsker. Eksempler på slike avtaler er rammekreditt eller lignende kredittavtaler. Kredittavtaler hvor det er fastsatt tidspunkt for tilbakebetaling, enten i avdrag eller tidspunkt for hel innfrielse, faller utenfor. Også kredittavtaler hvor det ikke er angitt tidspunkt for tilbakebetaling, faller utenfor dersom kreditten forfaller til innfrielse ved påkrav.» [Våre understrekninger.]

Når det gjelder merknadens henvisning til gjeldende lov § 52 vises det til at denne gjelder førtidig forfall som følge av mislighold eller antesipert mislighold fra kunden. Det er imidlertid ikke merker av § 52 i den nye loven § 5-14, og av lovspeilet i proposisjonens vedlegg 1 s. 484 vises det til at gjeldende lov § 52 er konsumert av den nye lovens §§ 3-51 og 3-52 som gjelder tjenesteyters rett til å heve avtalen og virkningene av slik heving. Det legges derfor til grunn at det riktige er at § 5-14 bare bygger på § 51 a annet ledd. Dette betyr samtidig at det i gjeldende rett ikke er regulert hvilken oppsigelsesrett tjenesteyter har ved tidsbegrensede kredittavtaler.

7 Tjenesteyters handlingsrom ved kundens nektelse av avtaleendring

7.1 Lovens § 5-14 Kredittyters oppsigelse

Lovens § 5-14 første og annet ledd lyder:

«(1) Kredittyter kan si opp en kredittavtale som er inngått på ubestemt tid, dersom dette følger av avtalen og det foreligger saklig grunn. Er kunden forbruker, skal kredittyterens oppsigelsesfrist være minst to måneder.
(2) Kredittavtalen kan fastsette at kredittyteren ikke kan si opp avtalen i en bestemt tidsperiode der renter eller andre kredittkostnader ikke kan endres (fastrentekreditt).»

Lovens § 5-14 regulerer etter sin ordlyd bare kredittyters oppsigelsesrett for avtaler inngått på ubestemt tid. Den gir videre en opsjon for partene til å avtalemessig utelukke oppsigelse fra kredittyter ved tidsbegrensede lån i den perioden rente eller kostnader er bundet. Etter sin ordlyd sier ikke paragrafen noe om spørsmålet hvilken oppsigelsesrett kredittyter har ved avtaler som er inngått for en bestemt tidsperiode og med flytende rente, dvs. der det i avtalen er forutsatt at avtalt rente vil endres i

løpet av lånets løpetid. Det samme vil gjelde for lån der bindingstid for fast rente er løpt ut.

Det forhold at kredittytters oppsigelsesrett i disse tilfellene ikke er regulert uttrykkelig i § 5-14 kan tolkes på forskjellige måter. Disse alternative tolkningene kan oppsummere slik:

- 1) Siden lovteksten ikke uttrykkelig gir kredittyster oppsigelsesrett ved tidsbegrensede lån med flytende rente, kan det ikke legges til grunn eller avtales at kredittyster har oppsigelsesrett i slike tilfeller. Dette som følge av vi her er innenfor sentral preseptorisk forbrukerlovgivning som bør anses som uttømmende hva gjelder de sanksjoner en forbruker kan bli møtt med. Det vil bety at kredittyster bare kan avbryte avtaleforholdet i avtalens løpetid dersom det er grunnlag for heving eller avvikling, eller
- 2) det forhold at ordlyden ikke uttrykkelig regulerer kredittytters oppsigelsesrett ved tidsbegrensede lån med flytende rente, utelukker ikke at denne oppsigelsesretten ikke følger på annet rettsgrunnlag, herunder at det kan reguleres i låneavtalen at kredittyster har en slik oppsigelsesrett. Bestemmelsen regulerer etter sin ordlyd heller ikke kredittytters oppsigelsesrett for lån med fastrente dersom det ikke avtales at kredittyster ikke skal ha en slik rett.

Det forhold at lovgiver har funnet grunn til å ta inn annet ledd kan tilsi at lovgiver har hatt den oppfatning at kredittyster i utgangspunktet har en oppsigelsesrett ved tidsbegrensede lån, selv om det er avtalt fastrente. Annet ledd må i så fall ses på som et pedagogisk uttrykk for en opsjon om at partene kan avtale begrensning i denne oppsigelsesretten. Utover dette er det etter vår oppfatning, vanskelig å lese noe ut av ordlyden i § 5-14 om hvilken oppsigelsesrett kredittyster har ved tidsbegrensede lån med flytende rente. Ordlyden gir dermed ikke den avklaring som det er behov for på et så viktig spørsmål.

7.2 Hva er låneavtaler «inngått på ubestemt tid»?

Selv om dette notatet har hovedfokus på selve oppsigelsesretten for kredittyster, så vil vi også påpeke uklarheter i grensdragningen mellom kreditt ytet på ubestemt tid og for en bestemt tidsperiode. Som vi anslår ovenfor i punkt 5.2 så er fordelingen mellom rammelån og nedbetalingslån til husholdninger 1/3 rammelån og 2/3 nedbetalingslån. Nedbetalingslån (annuitetslån) vil klart være kreditt ytet i en bestemt tidsperiode. Nedbetalingstiden for lån med pant i bolig vil imidlertid kunne strekke seg over lang tid. [Utlånsforskriften](#) forutsetter en nedbetalingstid på 30 år bl.a. med bakgrunn i at pantet vil miste sitt rettsvern etter 30 år, jf. tinglysningsloven § 28.

Rammelån kjennetegnes ved at man kan trekke på kreditten ved behov og at man kan gjenopplåne allerede nedbetalt kreditt. Det følger imidlertid av gjeldende lov §§ 46a første ledd bokstav e) og 48 annet ledd bokstav d) og ny lov § 3-25 bokstav f) at kredittyster skal opplyse om avtalens varighet. Utlånsforskriften § 7 tredje ledd betegner lån uten avdragsplikt som rammekreditter, og fastsetter samtidig at disse på innvilgelsestidspunktet ikke kan overstige 60 prosent av boligens verdi. Av samme

forskrift § 9 første ledd følger det at ved lån som overstiger 60 prosent av boligens verdi, skal finansforetaket kreve årlig nedbetaling som minst svarer til det laveste av 2,5 prosent av innvilget lån og det avdragsbetalingen ville vært på et annuitetslån med 30 års nedbetalingstid. Dette gjør at de fleste rammelån er gjenstand for nedbetaling innen et visst tidsrom. Årsaken til dette er nok at myndighetene legger til grunn at det er redusert risiko for finansiell ustabilitet ved kreditt der det betales avdrag. Når det gjelder rammelån vil ovennevnte regler om bortfall av pantets rettsvern gjelde med mindre man foretar en ny tinglysning.

Disse forholdene kan tilsi at i hvert fall deler av et rammelån må betraktes som kreditt for en bestemt periode, men samtidig kan fleksibiliteten i disse lånene, bl.a. i form av mulighet for opplåning, tilsi at de betraktes som kreditt på ubestemt tid ved anvendelse av ny lov § 5-14. Det vises i denne sammenheng til forskrift om kredittavtaler § 7 annet ledd bokstav e (om beregning av effektiv rente). Etter denne bestemmelsen skal det for tidsbegrenset kredittavtale som ikke er avtale om rammekreditt, forutsettes at kreditten nedbetales over en periode på ett år (for beregning av effektiv rente). Det fremgår av samme bestemmelse (siste punktum) at med «tidsbegrenset kredittavtale» menes en kredittavtale uten fast løpetid, herunder kreditter som skal betales tilbake i sin helhet innen eller etter en periode, men som etter tilbakebetaling igjen står til rådighet for fornyet utnyttelse. Kredittavtaler med bestemt nedbetalingstid vil med andre ord også kunne være tidsbegrenset (inngått på ubestemt tid), dersom kreditttrammen kan utnyttes på nytt.

7.3 Uttalelser i lovens forarbeider

Til ny lov § 3-14 om passivt samtykke til endring av avtalevilkår, uttaler departementet i proposisjonen s. 163 hvorvidt kundens ikke-aksept kunne regnes som en oppsigelse i seg selv:

«Finans Norge og Forbrukerombudet synes i høringen å mene at det vil bli regnet som en oppsigelse av kontoavtalen om kunden skulle avvise de foreslåtte endringene. Departementet er ikke enig i en slik forståelse av direktivet. Dersom kunden avviser et forslag til endring, består avtalen uten de avviste endringene. For kontoavtaler og kredittavtaler som løper på ubestemt tid, kan det imidlertid følge av avtalen at tjenesteyteren har rett til å si opp avtalen med to måneders varsel, jf. §§ 4-43 og 5-14.» [Våre understrekninger.]

Når det gjelder § 5-14 om kredittyters oppsigelses rett er departementets uttalelser i proposisjonen s. 208 knyttet til tidsbegrensede avtaler. Det uttales der:

«(..) Når det gjelder kredittyters rett til oppsigelse av en kredittavtale som er inngått på ubestemt tid, gjelder det etter § 5-14 i lovforslaget et krav om saklig grunn. I forbrukeravtaler skal kredittyters oppsigelsesfrist være minst to måneder. I kredittavtalen kan det for øvrig fastsettes at kredittyteren ikke skal kunne si opp avtalen i en bestemt tidsperiode der renter eller andre kredittkostnader ikke kan endres (fastrentekreditt).»

I merknadene til § 5-14 i proposisjonen s. 394 nyanseres det ikke i forhold til avtalenes art, men uttales:

«Første ledd innebærer både at oppsigelsesadgangen skal følge av partenes avtale, og at oppsigelsen skal være saklig begrunnet. Oppsigelsesfristen skal være minst to måneder i forbrukeravtaler. For andre kunder må oppsigelsesfristens lengde følge av avtale.»

I innstillingen til Stortinget (Innst. 104 L (2020-2021) s. 8 omtales forslaget fra departementet også på en slik måte at den kun omhandler tidsubegrensede kredittavtaler:

«For kredittavtaler foreslår departementet en tilsvarende rett for kunden til å si opp avtalen som det som er foreslått for kontoavtaler. Kunden vil etter dette kunne si opp kredittavtalen til enhver tid, med mindre det er avtalt en oppsigelsesfrist, som i forbrukeravtaler ikke kan være lengre enn én måned. Når det gjelder kredittytters rett til å si opp en kredittavtale som er inngått på ubestemt tid, foreslås det et krav om «saklig grunn». I forbrukeravtaler skal kredittytters oppsigelsesfrist være minst to måneder. I kredittavtalen kan det for øvrig fastsettes at kreditttakeren ikke skal kunne si opp avtalen i en bestemt tidsperiode der renter eller andre kredittkostnader ikke kan endres (fastrentekreditt).» [Våre understrekninger.]

Justiskomiteens enstemmige merknader om oppsigelsesadgangen bidrar ikke til å avklare forholdet da det kun uttales at komiteen «mener at reglene om oppsigelse av kontoavtaler og kredittavtaler både ivaretar kundens mulighet til å si opp avtaler og tjenesteytters behov for noe forutsigbarhet dersom det er avtalt oppsigelsestid» (S. 19 i innstillingen.). Et mindretall i Justiskomiteen uttalte imidlertid på s. 19 i innstillingen:

«Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre merker seg også at det nå åpnes for å avtale at avtalebinding kan skje ved passiv aksept av forslag til nye avtalevilkår også for andre avtaler enn kontoavtale og betalingstjenester som i dag. Det synes som en hensiktsmessig løsning som disse medlemmer kan støtte, fordi det samtidig skal gjelde regler som beskytter en forbruker ved uanmodet telefonsalg. Ved uanmodet telefonsalg er forbrukeren ikke bundet før forbrukeren har akseptert skriftlig.

Disse medlemmer viser til at det er et grunnleggende rettslig utgangspunkt at inngåtte avtaler skal holdes, og at endring av inngåtte avtaler bare skal skje når begge parter aksepterer. Disse medlemmer viser til at når kredittavtale inngås, er det urimelig med en praksis som innebærer at motparten skal kunne endre prisen for tjenesten uten at kunden har akseptert dette. På samme måte som boligselgeren ikke kan komme tre år etter salget og forlange en høyere pris av kjøperen, må det samme gjelde for rentevilkår. Disse medlemmer støtter derfor at kunden også må akseptere endringer av pris. En slik aksept kan gis ved passivitet. For flytende renteprodukter må kreditttaker da ved avtaleinngåelsen

innta objektive vilkår som beskriver forhold som gir rett til å endre renten i kundens disfavør. Det vil også føre til en større konkurranse om boliglånsrenter, idet lokketilbud der banken gir rimelige renter for å lokke til seg kunder og så senere setter prisen vesentlig opp, nå ikke vil la seg gjøre uten samtykke. Større bruk av referanserenter eller avtale om påslag til styringsrenten som en objektiv prismodell vil gi bedre mulighet til å sammenligne ulike tilbud.» [Våre understrekninger.]

Uttalelsene i forarbeidene innebærer klart at dagens praksis med å betrakte kundens nektelse til å samtykke til endringene i avtalevilkår som en oppsigelse av avtalen fra denne, ikke lenger kan videreføres. Forarbeidene er imidlertid tause om kredittytters rett til å si opp avtale om tidsbegrenset kreditt dersom kunden ikke aksepterer pris-/renteendringer. Som følge av metodeskiftet sammenlignet med gjeldende rett, reises dermed en problemstilling som er langt mer spisset og med betydelig større konsekvenser enn i gjeldende rett, se også punkt 3.

7.4 Mulig betydning for inntjening, soliditet og pengepolitikk

(1) Et hovedformål bak reglene i den nye finansavtaleloven er å styrke forbrukernes vern og rettigheter. Ved tidsbegrensede avtaler med flytende rente ligger det som en forutsetning både for avtalen og mellom partene, at utlånsrenten i kontrakten vil forandre seg over tid, og at den, blant annet avhengig av renteutvikling, tilgang til finansiering og kapital med bakgrunn i nasjonal og internasjonal økonomi, vil bevege seg opp og ned. Ut over disse forholdene vil bankene i sin justering av den flytende renten også inkludere bankspesifikke forhold som operasjonelle kostnader og ønske om å konkurrere på pris i sin rentefastsettelsesvurdering. Det er således ingen automatisk direkte kobling mellom en ekstern faktor og rentefastsettelse av flytende rente i bankene, til forskjell fra i referanserentebaserte låneavtaler. En avtale om flytende rente tilsier derfor at kredittyster må ha en rimelig mulighet til å komme ut av avtaleforholdet dersom kunden nekter å samtykke til saklige og begrunnede rentehevinger i samsvar med avtaleforutsetningene.

(2) Dersom det i ny finansavtalelovgivning legges til grunn, enten gjennom presiserende regulering eller tolkning, at kredittyster ved tidsbegrensede låneavtaler med flytende rente ikke kan avtale en oppsigelsesrett med låntaker, vil dette medføre store endringer i lånemarkedet for forbrukere. (Enda større konsekvenser vil dette få dersom det legges til grunn at den nye loven §§ 3-13 og 3-14 også skal gjelde for eksisterende avtaler ved lovens ikrafttredelse, se nedenfor i punkt 9.)

Vi er i dag sannsynligvis på bunnen av en lavrenteperiode, med historisk lave finansieringskostnader for bankene og utlånsrenter til kundene. I markedet forventes det at rentenivået skal stige fremover. Blant låntakere vil renteøkninger selvfølgelig ikke være populært etter så mange år med fallende rente, og det må forventes at mange (om ikke alle) lånekunder vil søke å forhindre en renteheving på sitt lån dersom de har mulighet til det. Den markedsrente som kredittyster møter ved innlån av kapital vil følge renteutviklingen tett, uavhengig av om kredittyster får endret

renten i sine kundeavtaler. En faktisk binding av kundenes flytende rente, vil i en situasjon med økende renter, redusere kredittytternes rentemargin raskt, og potensielt gjøre den negativ. Rentemargin er normalt den langt største inntektsposten i et kredittforetak. Reduksjon i rentemarginene innebærer at kredittforetakenes inntjening, og dermed lønnsomhet, reduseres, sågar bli negativ. Bankenes lønnsomhet er førstelinjeforsvaret for å håndtere tap i utlånsmassen. Sunn lønnsomhet er dermed viktig for å opprettholde sunne banker som kan motstå realøkonomiske utfordringer og dermed unngå krisesituasjoner i finansnæringen, samt ha utlånskapasitet til å understøtte gjenoppheving av økonomien.

Effekten på renterisiko og den lavere fleksibiliteten har direkte betydning for risikovurderingene knyttet til hvilke kapitalkrav som må oppfylles, og det vil skje en reduksjon av kredittforetakenes soliditet. Vi kan bli stående i en situasjon hvor nytt regelverk får direkte konsekvenser for finansforetakenes markedsverdi.

En stor andel av låneporteføljen med pant i bolig er solgt fra bankene til deres OMF-foretak (foretak som utsteder obligasjoner med fortrinnsrett (covered bonds)). Finansiering via OMF utgjør ca. 50 pst. av norske banker og OMF-foretaks markedsfinansiering (i underkant av 1 440 000 mill. målt i norske kroner). Kredittvurdering (rating) er en viktig forutsetning ved OMF-finansiering. Ratingbyråer vektlegger lønnsomhet (rentemargin) og foretakenes evne til å generere likviditet i deres analyser. I tillegg til de lønnsomhetsmessige utfordringene nevnt over, vil kredittytters evne til å generere likviditet ved å sette opp renten og dermed skape et ønske om å avvikle låneforholdet fra låntakers side, svekkes. En redusert rating vil ha konsekvenser for selskapenes finansieringskostnader og vanskeliggjør fundingarbeidet. Dette ville normalt ført til høyere utlånsrenter for norske kunder, men i en situasjon som her forutsatt uten oppsigelsesrett for kredittyster, vil høyere utlånsrente ikke være mulig for kredittyster. Etter vår vurdering vil det være svært risikabelt å utløse slike virkninger uten at man har gjort en grundig vurdering av konsekvensene ikke bare for bankene, men også for hele kredittmarkedet og eventuelle effekter på finansiell stabilitet. Finansdepartementet, Finanstilsynet og Norges Bank fremstår som nødvendige samtalepartner i en slik vurdering. Det vises her bl.a. til Finansdepartementets høringsuttalelse til høringsnotatet i 2017.

En annen indirekte konsekvens av at flytende rente på tidsbegrensede utlån eventuelt forhindres fra å stige, vil være at transmisjonsmekanismen (gjennomslagskraft) svekkes og at verdien av styringsrenten som et pengepolitisk verktøy reduseres. Dersom virkningen av økninger i styringsrenten bare får effekt på kredittytterne og ikke påvirker flytende rente på tidsbegrensede utlån, vil effekten av endringer i styringsrenten svekkes. Det vises til at renten i eksisterende fastrentelån ikke påvirkes av pengepolitiske endringer. Styringsrenten er Norges Banks viktigste virkemiddel for å stabilisere prisveksten og bidra til en sunn utvikling i norsk økonomi.

(3) På grunn av ovennevnte konsekvenser er det etter vår vurdering ikke sannsynlig at noen banker vil fortsette med tidsbegrensede utlån med flytende rente som i dag, dersom kreditttyterne ikke anses å ha en oppsigelsesrett. De fleste bankene vil påregnelig velge å inngå nye låneavtaler som er knyttet til en/flere referanserenter eller fastrente. Politisk sett kan uttalelsen fra mindretallet i justiskomiteen i Innst. 104 L (2020–2021) tyde på at man ser dette som ønskelig ut fra forbrukerhensyn. Det er vist til at forbrukerne kan oppleve en større forutberegnelighet ved referanserente, og sammenligning av renten over tid kan fremstå som enklere. Forarbeidene viser imidlertid ingen spor av analyse av konsekvensene og virkningene av en slik markedsendring på sikt.

I dagens marked er referanserentelån vurdert som et storkundefenomen bl.a. fordi de fremstår som ganske kompliserte. I tillegg til referansen vil et tidsbegrenset utlån med referanserente inneholde et påslag. Påslaget bestemmes i all hovedsak etter kredittvurdering av kunden på tidspunktet for innvilgelse av utlånet. I løpet av et boliglåns løpetid vil kundens kredittvurdering forandres. Avhengig av valget av referanserente kan denne inneholde et generelt element av innlånskostnad for norske banker, men den enkelte bank må også bl.a. se hen til egne kapitalkilder, egenkapitalkostnad og kredittspread ved fastsettelse av påslaget. Diskusjonen flytter seg dermed fra adgangen til å endre renten til adgangen til å endre påslaget. Det er ingen regelverksmessig åpning for at kreditttyter ensidig kan endre påslaget, i likhet med slik den nye loven er forstått for tidsbegrensede lån med flytenderente.

Når det gjelder valg av referanserente så vil dette selvfølgelig ha betydning for hvilke elementer som påslaget må inneholde. Det vil videre være vanskelig for forbrukere og mange små og mellomstore foretak å skjønne forskjellen mellom f.eks. Nibor 1 måned, 3 måneder eller 6 måneder. Det er heller ikke slik at Nibor eller andre referanserenter nødvendigvis spiller innlånskostnadene for de ulike typer av finansforetak. I krisetider (f.eks. under pandemien) blir styringsrenten gjerne redusert, mens renten på obligasjonslån går opp pga. usikkerhet i markedet. Dette kan få spesielt stor betydning for finansforetak som ikke har konsesjon som bank, og som ikke kan få F-lån i Norges Bank.

[En arbeidsgruppe nedsatt av Norges Bank avga i desember 2020 en sluttrapport om alternativ referanserente.](#) De anbefalte bruk av kapitalisert gjennomsnitt Nowa som alternativ til Nibor, se sluttrapporten s. 6. Nowa er en daglig rente, dvs. at det betales en rente for hver dag kunden har lånet. Dette gir en lav forutsigbarhet ved at kunden ikke på forhånd vil kjenne til hva den skal betale i rente neste måned. Dette anses som et mer komplekst produkt enn en rente basert på et enkelt gjennomsnitt. Det kan i denne sammenheng nevnes at en tilsvarende [arbeidsgruppe nedsatt av Bank of England for alternativ til LIBOR](#) ikke anbefaler bruk av kapitalisert metode for SONIA

i forbrukermarkedet eller markedet for små og mellomstore foretak, nettopp pga. kompleksitet, se bl.a. s. 9 og 10 i rapporten¹.

8 Overordnede EØS-rettslige skranker for regulering av oppsigelsesrett

8.1 EØS-rettens betydning

Ved fortolkningen av ny § 5-14 må de ulike tolkningsalternativene også avsjekkes opp mot øvrige bindende rettsregler nasjonalt og internasjonalt, konkret EØS-avtalen. I samsvar med presumsjonsprinsippet skal norsk regelverk tolkes i samsvar med de EØS-rettslige forpliktelsene, jf. EØS-loven § 2.

Hva gjelder finansavtalelovens bestemmelser er det i hovedsak to skranker som vil kunne være førende i tolkningen:

- (1) Sektorreguleringen, konkret forbrukerkredittdirektivet (direktiv 2008/48/EF) og boliglånsdirektivet (2014/17/EU), som ny finansavtalelov gjennomfører, se proposisjonen s. 18.
- (2) EØS-avtalens generelle regler om de fire friheter, restriksjoner og tvingende allmenne hensyn.

8.2 Skranker i Forbrukerkredittdirektivet og Boliglånsdirektivet

Begge direktivene innfører minimumskrav til bestemmelser om oppsigelser av låneavtaler i nasjonal rett. Kravene er kort gjengitt i proposisjonen punkt 16.3.1 og omtales ikke ytterligere her. Reglene som innføres ved ny § 5-14 går klart ut over disse, noe det er adgang til ved nasjonal gjennomføring. Samtidig forutsetter bruken av nasjonalt handlingsrom at man ikke – direkte eller indirekte – kommer i konflikt med de øvrige bestemmelsene i direktivene eller andre deler av EU-regelverket.

EU-kommisjonen omtaler i [et notat 05.11.20](#) utfordringene knyttet til ulikhetene i nasjonal gjennomføring i forbindelse med evalueringen av forbrukerkredittdirektivet. Det vises i dokumentet også til praksis ved gjennomføringen av boliglånsdirektivet. Generelt viser kommisjonen til at den nasjonale gjennomføringen er tilfredsstillende, men at «gold plating» av nasjonale krav kan medføre utfordringer knyttet til «internal coherence». Fra innledningen i notatet på s. 58 gjengis:

“Overall, Member States’ transposition of the Directive offers a high level of coherence between national legislation and the provisions of the Directive. However, several Member States have implemented some provisions of the Directive in very different ways and/or have introduced provisions going beyond those foreseen in the Directive, thereby leading to legal fragmentation and undermining the internal market objective of the Directive. “

Om disse utfordringene sies det videre på s. 58-59:

“Indeed, several Member States used the opportunity to introduce more stringent rules when transposing the provisions of the Directive into their national laws.

---

¹ I UK har man valgt å fase ut LIBOR til fordel for SONIA. Dvs. at ved tilsvarende situasjon i Norge ville et boliglån som var designet som et referanserentelån knyttet til Nibor bli endret til Nowa med tillegg av et ekstra påslag.

Market developments (such as the growing use of pay-day loans) have also forced Member States to take action in more recent years. As explained in EQ1 and EQ2, this situation has contributed to a legal fragmentation within the internal market.

*For instance, and as seen in EQ4, Member States have implemented the creditworthiness assessment (CWA) obligation in different ways, often specifying how the assessment is to be conducted and the documents that must be consulted. **In addition, some Member States' transposition of the Directive may create confusion and potentially lead to obstacles in ensuring the free movement of credit offers.** One such example is the perpetual right to withdrawal in Germany and Slovakia²⁶⁷ (see EQ6).*

*Moreover, several Member States transposed the Directive and the Mortgage Credit Directive (MCD) into a single Consumer Code, or broadened the scope of application of MCD provisions on consumer protection. **This, in certain instances, led to a lack of harmonised framework and to some inconsistencies and overlap in the transposition of EU credit legislation²⁶⁸, which has come under the scrutiny of [the Court of Justice of the EU](#)²⁶⁹.**" [Vår utheving og kobling].*

Sistnevnte er en referanse til en sak fra EU-domstolen i 2019, hvor domstolen konkluderte med at nasjonale kroatiskere regler om låneavtaler – utover direktivene – var i strid med EU-rettens grunnleggende rett til utøvelse av tjenester og kapitalbevegelser, se nedenfor i punkt 8.4.

Hva gjelder forholdet til øvrige bestemmelser i direktivene må dette fortolkes vidt i den forstand at nasjonale tolkninger heller ikke bør være i strid med tolkningsuttalelser og retningslinjer fra EU-kommisjonen eller EBA. Sistnevnte har nylig vedtatt nye retningslinjer om innvilgning og overvåking av lån (kredittpraksis) som har en klar relevans for norske bankers praktisering av ny finansavtalelov, se punkt 8.3.

8.3 Generelt om EBAs retningslinjer («Guidelines»)

Retningslinjer utarbeidet og fastsatt av EBA skal sikre ensartet tolkning, anvendelse og praktisering av bestemmelser i direktiver eller forordninger. Fastsettelse og betydningen av slike retningslinjer og anbefalinger er i stor grad regulert i forordning (EU) nr. 1093/2010 ("EBA-forordningen"). Etter EBA-forordningen art. 8 er EBA gitt myndighet til å utvikle et enhetlig regelverk med harmonisert tilsynspraksis.

Formelt er dette ikke-bindende rettsregler, hvor nasjonale tilsynsmyndigheters tilnærming og etterlevelse av retningslinjene og anbefalingene er basert på et "comply or explain"-prinsipp. Dette innebærer at nasjonale tilsynsmyndigheter innen to måneder etter vedtakelse og publisering av de aktuelle retningslinjer eller

anbefalinger, skal gi en forhåndserklæring til EBA om hvorvidt retningslinjene og anbefalingene følges/vil bli fulgt eller forklare hvorfor de eventuelt ikke vil bli fulgt.² Retningslinjene står tilbake for nasjonale rettsregler, men samtidig forutsettes at en evt. slik motstrid er en del av tilbakemeldingen til EBA. Hvor nasjonale myndigheter melder tilbake til EBA at man vil følge retningslinjene vil markedsaktørene forholde seg til dette og starte implementeringen av retningslinjene i virksomheten. Ettersom tilbakemeldingene publiseres på Finanstilsynets nettsider, taler mye for å anse slike tilbakemeldinger som en form for forhåndsbinding av forvaltningsmyndighet.

8.4 Nærmere om kravene til prising i EBAs retningslinjer om kredittpraksis [EBA publiserte 29.05.20 endelige retningslinjer for innvilgning og overvåking av lån.](#)

Formålet er å sikre en felles minstestandard for kredittpraksis og harmonisere tilsynspraksis. Bakteppet er det høye nivået av misligholdte lån (såkalte «Non performing loans - NPL») i enkelte medlemsland. Retningslinjene setter krav til interne prosesser og kontrollsystemer i kredittinstitusjoner knyttet til långivning. Virkeområdet er hovedsakelig all kreditt – både forbrukere og næringsdrivende. Om bakgrunnen uttales innledningsvis på s. 4:

“The objective of the guidelines is to improve institutions’ practices and associated governance arrangements, processes and mechanisms in relation to credit granting, in order to ensure that institutions have robust and prudent standards for credit risk taking, management and monitoring, and that newly originated loans are of high credit quality. The guidelines also aim to ensure that the institutions’ practices are aligned with consumer protection rules and respect fair treatment of consumers. Through these objectives, the EBA aims to improve the financial stability and resilience of the EU banking system.”

Juridisk er dette nivå 3-regler gitt med hjemmel i kapitalkravsdirektivet (2013/36/EU) art. 74 nr. 3 om krav til risikostyring og internkontroll, jf. art 79 om kreditt og motpartsrisiko. For de delene av retningslinjene som regulerer forbrukerforhold er imidlertid det rettslige grunnlaget gitt i boliglånsdirektivet kap. 6 og art. 8 i forbrukerkredittdirektivet. Retningslinjene står således i nær sammenheng med reglene i ny finansavtalelov.

I retningslinjene kap. 6 stilles det nærmere krav til kredittinstitusjonenes prising av kreditt. Formålet er å sikre at institusjonenes kredittprising er integrert i den generelle risikostyringen, konkret soliditets- og likviditetsstyring. Retningslinjene pkt. 199-205 oppstiller en rekke krav til at prisingen av produkter (lån) skal integreres og dokumenteres i virksomhetsstyringen, samt *hvordan* institusjonenes ulike typer kostnader og risiko skal reflekteres i de enkelte lån som ytes til kundene. I pkt. 202 gis en utfyllende liste av elementer som skal integreres i prisingen:

“202. Institutions should consider, and reflect in loan pricing, all relevant costs until the next

---

² Jf. EBA-forordningen art. 16 nr. 3 annet ledd.

repricing date or maturity, including:

- a. the cost of capital (considering both regulatory and economic capital), which should result from the capital allocation in place, according to the established breakdowns, e.g. geography, business line and product;*
- b. the cost of funding, which should match the key features of the loan, e.g. the expected duration of the loan, taking into account not only contractual terms but also behavioural assumptions, e.g. pre-payment risk;*
- c. ...»*

Som det fremgår av kravene skal institusjonene særlig hensynta kapital- og fundingkostnaden ved ytelse av kreditt, (jf. bokstav a) og b). Kredittinstitusjoner har således en grunnleggende plikt til å prise inn kostnaden ved å yte lån i prisen til kunden dvs. renten. Hvis man ikke har tilstrekkelig informasjon til å prise tjenesten, kan man heller ikke tilby denne. Kravene til prising skal igjen sikre at institusjonene har oversikt over både inntjening og kostnadsbildet ved tjenesteutøvelsen, og sikre solide banker på kort og lang sikt.

Det vil imidlertid være nær sagt umulig for bankene å etterleve disse kravene, dersom kunder skal gis ubetinget rett til å videreføre lån på historiske betingelser. Bankene vil i et slikt scenario ikke vite hvilke inntekter på lån de vil ha og hvorvidt kostnadsøkninger på innlånssiden kan viderefaktureres kundene for tidsbegrensede avtaler med flytende renter. Det vises for øvrig til omtale i pkt. 7.4 ovenfor.

Videre vil det - hvis en slik tolkning bekreftes - kunne reises spørsmål om norsk regelverk ikke bare er i strid med EBA retningslinjene pkt. 6, men også sektordirektivene som retningslinjene hjemler sin berettigelse i og utfyller. Finanstilsynet [meldte 08.09.20 på sine nettsider at norske myndigheter vil følge retningslinjene](#) – herunder kravene til prising - når de trer i kraft 30.06.20. Dette gjelder således fra dette tidspunkt klare EØS-rettslige krav til kredittinstitusjonenes virksomhet. Etersom retningslinjene allerede er i ferd med å implementeres i virksomheten til alle kredittinstitusjoner som driver virksomhet i Norge, må det forventes at norske myndigheter agerer raskt, dersom fastlagt (forhåndsbundet) forvaltningspraksis innenfor dette området skal endres.

8.5 Rettslige skranker i den generelle EØS-retten

Som nevnt i punkt 8.1 er det et grunnleggende krav i EØS-retten at nasjonale tilleggskrav og tolkninger ved gjennomføring av EUs sektorregulering (sekundærregulering) ikke strider mot EUs grunnleggende lære om de fire friheter. Kredittvirksomheten som reguleres av ny finansavtalelov er en del av «samhandelen i EØS». Dette innebærer at EØS-avtalens konkurranseregler og grunnleggende krav til å yte tjenester på like vilkår – «de fire friheter» - fullt ut kommer til anvendelse.

Gitt ulike tolkningsalternativer vil reglene imidlertid kunne innebære en hindring for tjenesteutøvelsen til både norske og utenlandske kredittinstitusjoner.

EØS-avtalens hovedformål er å sikre de fire frihetene – fri flyt av varer, personer, tjenester og kapital. Restriksjoner i etableringsretten er forbudt etter EØS-avtalen artikkel 31, og tilsvarende gjelder et forbud mot restriksjoner i adgangen til å tilby tjenester innenfor EØS-området etter EØS-avtalen artikkel 36. EØS-samarbeidet er bygget opp rundt en åpen markedsøkonomi og det er lagt opp til at det er konkurransereglene som er virkemiddelet for å sikre effektiv konkurranse – og ikke prisregulering som sådan. Iht. praksis fra EU-domstolen vil ethvert tiltak som "medfører ulemper for eller gjør udøvelsen av disse friheter mindre interessant" i utgangspunktet være en restriksjon i etableringsfriheten og/eller tjenestefriheten, som er beskyttet av henholdsvis EØS-avtalen artikkel 31 og artikkel 36³.

Dersom man legger til grunn at ny § 5-14 skal forstås slik at kunden har en vid adgang til å motsette seg renteendringer i tidsbegrensede kredittavtaler med flytende rente, vil bestemmelsen indirekte innebære en form for prisregulering av kredittmarkedet. En slik prisregulering på tjenester vil i utgangspunktet være en restriksjon på adgangen til å tilby tjenester, som vil være i strid med EØS-avtalen art. 36, med mindre reguleringen er begrunnet i formål som er legitime etter EØS-retten (tvingende allmenne hensyn), og reguleringen er egnet og nødvendig for å sikre formålet (proporsjonalitetskravet).

Som omtalt ovenfor i pkt. 7.4 vil et av tolkningsalternativene medføre betydelige implikasjoner i bankmarkedet på tvers av konsern og institusjonstyper. Noen institusjoner vil imidlertid treffes hardere enn andre og de nye kravene vil således åpenbart kunne medføre endringer i relative konkurransevilkår. Hvorvidt en slik endring kan betegnes som egnet og nødvendig synes umiddelbart som noe krevende å fastslå.

Vi kan ikke se at man fra lovgivers side i de offisielle forarbeidene har vurdert forholdet opp mot EØS-retten på dette området, men antar at dette skyldes at man nettopp ikke legger til grunn et tolkningsalternativ som omtalt ovenfor. For ordens skyld minnes det likevel om at disse rettslige skrankene må hensyntas i den videre tolkningsavklaring.

9 Finans Norges vurdering av kredittyters oppsigelsesrett

Etter Finans Norges vurdering tilsier utformingen av § 5-14 annet ledd at ny lov ikke kan forstås slik at den er til hinder for at kredittyter vil ha en oppsigelsesrett ved tidsbegrensede avtaler med flytende rente dersom kunden nekter å samtykke til endringer i avtalevilkårene. Det må være en forutsetning at en slik oppsigelsesrett

---

³ ECJ sak [C-565/08](#) *Kommisjonen v Italia* avsnitt 45

fremgår av avtalen og at en oppsigelse må ha saklig grunn f.eks. i form av nektet samtykke til endring i avtalevilkår som er begrunnet i samsvar med § 3-13.

En slik tolkning støttes etter vår vurdering av at dette i hovedsak er en videreføring av gjeldende lov § 51 a og av den presisering som er gjort av sistnevnte bestemmelse i forarbeidene gjengitt ovenfor. Det støttes også av hensyn til et fungerende kredittmarked for tidsbegrensede kredittavtaler med flytende rente. Etter vår vurdering vil en motsatt tolkning også klart stride mot rettslige skranker som følger av EØS-retten, både av sektorreguleringen av finansavtaler (Forbrukerkredittdirektivet og Boliglånsdirektivet) og av de generelle reglene i EØS-avtalen om etablerings- og tjenestefrihet (art.31 og 36), se ovenfor i punkt 8.

Det helt avgjørende i saken er imidlertid at dette spørsmålet må komme til en tydelig og sikker avklaring gjennom en rask tolkningsuttalelse fra Justisdepartementet med påfølgende avklaring i regelverket.

10 Lovens anvendelse ved endring av tidligere inngåtte kontrakter

(1) Dersom § 5-14 tolkes, i strid med vår oppfatning, slik at kredittyter ikke vil ha oppsigelsesrett dersom kunden nekter å samtykke til endring av avtalevilkår i samsvar med lovens § 3-14, reises et spørsmål om forståelsen av overgangsreglene. Kommer ny lov §§ 3-13 og 3-14 om endring av avtalevilkår til anvendelse på forslag til endring av vilkårene i kredittavtaler inngått før lovens ikrafttredelse, men hvor avtaleendringen skjer etter loven har trådt i kraft eller om disse reglene kun får anvendelse på avtaler som inngås etter lovens ikrafttredelse?

Overgangsreglene i ny lov § 8-2 første ledd annet punktum fastsetter etter sin ordlyd at lovens regler om avtaleinngåelse og plikter i forbindelse med avtaleinngåelsen, gjelder avtaler som inngås etter at loven har trådt i kraft. Paragrafene 3-14 og 3-15 inngår i lovens regler om avtaleinngåelse, jf. kap. 3 avsnitt II. Ut fra lovens ordlyd sett i sammenheng med lovens kapittelinndeling fremstår dermed svaret som ganske klart. Imidlertid gjelder ikke §§ 3-13 og 3-14 selve avtaleinngåelsen, men etterfølgende endring av allerede inngått avtale. Selve ordbruken «avtaleinngåelse og plikter i forbindelse med avtaleinngåelsen» i § 8-2, sett i sammenheng med reguleringen i §§ 3-13 og 3-14, kan også isolert sett åpne for en forståelse om at §§ 3-13 og 3-14 gjelder alle avtaler, både eksisterende avtaler og avtaler som er inngått etter lovens ikrafttredelse. Denne uklarheten må klargjøres.

Det fremstår som klart at nye krav og plikter i ny etterfølgende lovgivning knyttet til selve inngåelse av en avtale, ikke kan medføre at denne avtalens gyldighet bortfaller. De samme hensyn gjør seg nødvendigvis ikke gjeldende i samme grad ved ny regulering av retten til å gjøre endringer i allerede avtaler der endringene skjer etter ikrafttredelse av de nye reglene. Dette støttes av hensynet til et ønske om en begrensning av tidsrommet hvor man vil operere med parallelt regelverk knyttet til kredittavtaler. Med nedbetalingstid i eksisterende kredittavtaler på opptil 30 år vil

dette kunne medføre at gjeldende lovs regler om avtaleendringer kan få like lang levetid.

Forbrukervern tilsier ofte en rask ikrafttredelse av nye regler og korte tidsrom hvor man lever med parallelle regler. Ved parallelle regler vil kunder som opplever å være i samme situasjon være underlagt ulike regler og rettigheter. Dette kan ha pedagogiske utfordringer.

(2) En rask gjennomføring og ikrafttredelse av nye regler forutsetter imidlertid at ny lovgivning oppleves som balansert og ikke låser den ene partene inne i en situasjon som medfører at eksisterende avtaler som følge av ny lovgivning blir ulønnsomme. Dette kommer helt på spissen dersom tjenesteyter ikke anses å ha oppsigelsesrett ved tidsbegrenset kreditt med flytende rente etter § 5-14. Dersom §§ 3-13 og 3-14 gis anvendelse på endringer av allerede inngåtte kredittavtaler og utestående lån i en slik situasjon vil forholdene beskrevet ovenfor i punkt 7.4 da gjelde i betydelig større grad og med umiddelbar effekt. Kredittyterne vil settes under et meget sterkt press.

Kredittyterne må vurdere om utestående avtaleforhold på om lag 3 000 000 mill. kroner må omgjøres til lån med referanserenter eller fastrente før den nye loven trer i kraft. I tillegg til å være en enormt arbeidskrevende prosess, vil dette også kunne skape sterk uro i lånemarkedet og hos forbrukerne. Et gjennomsnittlig boliglån var i 2018 på nesten 1,2 mill. kr. Dette vil bety at man må gjøre vesentlige endringer i ca. 2,5 mill. låneavtaler. Dog er det likevel slik at selv om hele utlånsvolumet konverteres til referanserente (eller fastrente) utlån så vil utfordringene beskrevet i 7.4 angående slike rentebetingelser fremdeles være gjeldende, men nå for omtrent hele utlånsmassen, snarere enn bare nye utlån. I tillegg vil det være risikostyringsmessige utfordringer som følger av at utlåns siden etter en slik konvertering ikke speiler betingelsene på innlåns siden. Forsvarlig risikostyring innebærer at bankenes finansieringsrente må speile typen lån.

I den grad en slik konvertering av rentebetingelser ikke lar seg gjøre innen fristen vil man for gjenværende engasjementer, i tillegg til de ovennevnte utfordringene, få en meget betydelig endring i renterisiko. Et tidsbegrenset utlån med flytende rente har i dag en rentebinding (i renterisikovurderinger) på seks uker, tilsvarende varslingsfristen for renteendringer til kundens ugunst. Ved en innlåsnings som følge av nytt regelverk og en forsvarlig risikostyring vil et gjennomsnittlig norsk boliglån i praksis få et tak på rentenivået som tilsvarer renten den dagen regelverket trer i kraft. Dette taket har en løpetid tilsvarende lånets løpetid, som gjennomgående vil være svært mye lenger enn seks uker, og gi en renterisiko som er svært mye høyere enn i dag. Økt renterisiko utløser økte kapitalkrav. Resultatet vil kunne utgjøre en trussel mot finansiell stabilitet.

Dette forsterker behovet for å få en god og tydelig avklaring av disse spørsmålene så raskt som overhodet mulig fordi at dette er så viktig at det ikke er rom for tvil hvordan loven er å forstå.

11 Hva må gjøres?

Som det er understreket ovenfor er en avklaring knyttet til kredittytters oppsigelsesrett og forståelse av overgangsreglene, av høyeste viktighet både for forbrukere og Finans Norges medlemmer. Finans Norges medlemmer vil bli tvunget til å ta nødvendige forhåndsregler dersom avklaring uteblir. Dette vil bl.a. omfatte forberedelse av store endringer i hele porteføljen av eksisterende tidsbegrensede lån med flytende rente. Spørsmålet har så stor betydning og risiko for finansforetakene at de ikke kan leve med en usikkerhet.

Vi ber derfor departementet i første omgang om å gi:

- en klar tolkningsuttalelse, som ikke etterlater rettskildemessig tvil, slik at man kan løse problemet med fremtidige endring av tidsbegrensede lån med flytende rente
- en klar uttalelse fra departementet om forståelsen av § 8-2 første ledd annet punktum dersom lovgiver mener at bestemmelsens ordlyd må forstås innskrenkende slik at §§ 3-13 og 3-14 også skal gjelde ved endring av avtalevilkårene i avtaler inngått før lovens ikrafttredelse

Disse avklaringene må foreligge før sommeren 2021 for å hindre at det oppstår markedsspekulasjoner bl.a. om rating på OMF-foretak osv.

Videre ber vi departementet følge opp med:

- avklaring i forskrift eller supplerende lovtekst i § 5-14 evt. § 4-43 av kredittytters/tjenesteyters oppsigelsesrett
- presisering av ordlyden i § 8-2 første ledd annet punktum dersom tolkningen er at §§ 3-13 og 3-14 også skal gjelde ved endring av eksisterende avtalevilkår

Disse endringene bør skje i god tid før regelverket trer i kraft.